

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**ANALIZA GOSPODARSKE KRIMINALITETE V SLOVENIJI
NA PRIMERU PRANJA DENARJA**

Ljubljana, oktober 2006

JANJA BERNIK

IZJAVA

Študentka Janja Bernik izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Tjaše Redek in somentorstvom Jakoba Demšarja, in dovolim objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 4.10.2006

Podpis: _____

Kazalo

Uvod.....	1
1. Opredelitev gospodarske kriminalitete.....	2
1.1. Značilnosti gospodarske kriminalitete.	2
1.2. Vzroki in razlogi nastajanja gospodarske kriminalitete	4
1.3. Subjekti odkrivanja in zatiranja gospodarskega kriminala v Sloveniji.....	5
1.4. Obdobje tranzicije in gospodarski kriminal	6
1.5. Preprečevanje gospodarskega kriminala	9
1.6. Statistični podatki o gospodarski kriminaliteti v Sloveniji	10
2. Pranje denarja.....	16
2.1. Faze pranja denarja.....	17
2.2. Metode pranja denarja	19
2.3. Zakonodaja na področju pranja denarja v Republiki Sloveniji.....	21
2.4. Urad Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja	24
3. Primeri obravnavanih sumljivih transakcij na Uradu RS za preprečevanje pranja denarja	28
4. Prihodnost.....	32
Sklep.....	34
Literatura	36
Viri	37

Uvod

Republika Slovenija sodi med geografsko in demografsko majhne države, vendar se svoji majhnosti navkljub srečuje z resnimi problemi gospodarskega kriminala. V letih po osamosvojitvi se je soočila z velikimi spremembami na političnem in gospodarskem področju, ki se med drugim odražajo v večji odprtosti države za tuji kapital. Istočasno poteka proces privatizacije, ki vodi v spremembo lastništva in obenem spreminja tudi družbo ter njeno miselnost. Vsa navedena dejstva in dejstvo, da Slovenija meji na Italijo, Avstrijo, Madžarsko in Hrvaško, vplivajo tudi na pojavne oblike kriminalitete. Pri tem je v zadnjih letih opaziti trend rasti hujših oblik kriminala, med katerim velja še posebej omeniti pranje denarja.

Najpogostejši vzroki gospodarske kriminalitete so vsekakor ekonomski, vendar so kompleksnejši sestavljeni, kot je videti na prvi pogled. Gospodarska kriminaliteta posega na več področij. Vzroke je treba najprej iskati v samem podjetju – v odnosu le-tega do problema gospodarskega kriminala. Kadar odnosi med zaposlenimi v podjetju niso na zadovoljivi ravni, ni etičnosti, korektnosti, pa tudi moralnih vrednot v odnosih. Če je poleg tega tudi neučinkovita kontrola in slaba organizacija, to spodbuja zaposlene oziroma jim daje povod, da zlorabijo svoj položaj, saj nimajo razvitega čuta pripadnosti in odgovornosti od tega podjetja. Eden od razlogov za gospodarski kriminal so tudi nestrinjanja zaposlenih, ker menijo, da so njihove zmožnosti preslabo plačane, in si zato »plačilo« vzamejo kar sami.

Eno od področij gospodarske kriminalitete je pranje denarja. Problem pranja denarja je, da kaže na predhodna kazniva dejanja, s katerimi se pridobi premoženjska korist. Še pomembnejše pa je, da se oprani denar vedno vrača nazaj v gospodarstvo in družbo, kjer predstavlja nelojalno konkurenco in v družbi povzroča pojav nelegalnih aktivnosti.

Namen tega diplomskega dela je predstavitev pojma in značilnosti, ki so povezane z gospodarskim kriminalom in posledično pranjem denarja. Katera so tipična gospodarska kazniva dejanja? Kakšne mehanizme ima Slovenija, da jih preprečuje? Kako je z zakonodajo na tem področju v Sloveniji? Na vsa ta vprašanja skušam odgovoriti v tem diplomskem delu. Prav tako želim prikazati pomembnost usklajevanja zakonodaje in različnih institucij.

Najprej bom opredelila sam pojem gospodarske kriminalitete, njene značilnosti, vzroke in razloge nastajanja ter subjekte odkrivanja in zatiranja le-te. Nadalje bom opisala, kaj se je dogajalo v Sloveniji na tem področju v obdobju tranzicije in kaj vse je treba storiti za preprečevanje gospodarske kriminalitete. Na koncu prvega poglavja bom postregla še z nekaj statističnimi podatki o gospodarski kriminaliteti v Sloveniji, kjer je tudi viden delež pranja denarja.

V drugem poglavju pa bom prešla na samo pranje denarja in sicer njegove faze in metode. Nato se bom posvetila razmeram v Sloveniji na tem področju. Najprej bom predstavila slovensko zakonodajo, potem pa še Urad RS za preprečevanje pranja denarja, ki deluje v okviru Ministrstva za finance in ima pri nas najpomembnejšo vlogo pri boju proti pranju denarja.

V tretjem poglavju bom predstavila nekatere primere sumljivih transakcij, ki so jih v zadnjih letih obravnavali na Uradu RS za preprečevanje pranja denarja.

V zadnjem, četrtem, poglavju pa bom pogledala v prihodnost in odgovorila na vprašanje, kakšne spremembe lahko pričakujemo zaradi vstopa Slovenije v EU pred dobrima dvema letoma ter kako moramo ukrepati na področju preprečevanja gospodarske kriminalitete in pranja denarja, za konec pa izpostavila še pomembnost sodelovanja državnih organov in institucij.

1. Opredelitev gospodarske kriminalitete

S pojmom »kriminaliteta« označujemo vse vrste in oblike kaznivih dejanj, ki so v Kazenskem zakoniku opredeljene kot kazniva dejanja. Kriminaliteta predstavlja zelo resen in družbi škodljiv pojav, ker povzroča državi škodo, dodatne stroške, vpliva na splošno počutje in varnost državljanov ter spodkopava legitimnost oblasti.

1.1. Značilnosti gospodarske kriminalitete

Gospodarska kriminaliteta je že od nekdaj spremljajoč pojav civilizacijskega razvoja. Je torej temna stran kulturnega in tehnološkega razvoja človeštva ter v zadnjem času še posebej globalizacije. Obstajajo mnoga mnenja in teorije o tem, kaj je gospodarska kriminaliteta. Nekateri menijo, da so v njej vsebovana tista ravnanja fizičnih in pravnih oseb, ki povzročajo nevarnost in škodo ekonomski politiki; drugi, da je zanjo značilno ogrožanje gospodarskega sistema; tretji so mnenja, da je treba gospodarsko kriminaliteto preučevati z vidika škode, ki je povzročena premoženju in gospodarski dejavnosti, kot seštevek kaznivih dejanj, gospodarskih prestopkov in prekrškov, ki so storjeni na škodo gospodarstva. Navadno uvrščamo vanjo tista kazniva dejanja, ki so storjena zoper gospodarstvo in zoper uradne dolžnosti.

V Kazenskem zakoniku Republike Slovenije (2004) so gospodarska kazniva dejanja opredeljena v XXIV. poglavju. Gospodarska kriminaliteta je tista, pri kateri storilci s kaznivimi dejanji, storjenimi pri gospodarskem poslovanju, ogrožajo premoženje ali druge dobrine v lasti gospodarskih subjektov, družbene skupnosti ali države. Najbolj **tipična gospodarska kazniva dejanja** lahko razdelimo v več podskupin:

1. Varstvo trga pred monopolom in nelojalno konkurenco: v to skupino uvrščamo kazniva dejanja ustvarjanja monopolnega položaja, kazniva dejanja preslepitve kupcev, uporabe tuje firme, vzorca ali modela in zlorabe notranje informacije.
2. Varstvo kupcev, upnikov in poslovnih partnerjev: v tej skupini so tri kazniva dejanja, ki varujejo upnike, in sicer, povzročitev lažnega stečaja, povzročitev stečaja z nevestnim gospodarjenjem in oškodovanje upnikov.
3. Pravna varnost v poslovnem prometu: kazniva dejanja poslovne goljufije, preslepitev pri poslovanju z vrednostnimi papirji, preslepitev pri pridobitvi posojila ali ugodnosti, preslepitev kupcev in ponareditev ali uničenje poslovnih listin.
4. Notranje varstvo gospodarskih družb, finančnih institucij in drugih gospodarskih subjektov: v to skupino spadata kaznivi dejanji zlorabe notranje informacije in izdaje ali neupravičene pridobitve poslovne tajnosti ter kaznivo dejanje vdora v računalniški sistem.
5. Varstvo denarnega sistema: ponarejanje denarja in uporaba ponarejenih vrednotnic ali vrednostnih papirjev. Prikrivanje denarja, pridobljenega s kaznivim dejanjem, in njegovo spravlanje v promet pa je inkriminirano s kaznivim dejanjem pranja denarja.
6. Zavarovanje državnih interesov na davčnem in carinskem področju: v to skupino spadata tradicionalni kaznivi dejanji davčne zatajitve in tihotapstva. S tema dvema kaznivima dejanjema štiti država svoje interese na fiskalnem področju.

Motivi za kaznivo dejanje gospodarske kriminalitete so različni. Včasih išče storilec korist zase ali za koga drugega (poneverbe, zloraba uradnega položaja), za organizacijo ali podjetje, v katerem dela, ali pa želi neupravičeno pridobiti korist za kakšno drugo podjetje ali pravno osebo.

Vsi so enotni, da je gospodarska kriminaliteta kot del celotne kriminalitete specifičen pojav, tako po oblikah in storilcih kot po posledicah. Osnovna značilnost gospodarske kriminalitete je njena prikritost. Pri klasični kriminaliteti so posledice kaznivega dejanja skoraj vedno vidne, kazniva dejanja gospodarske kriminalitete pa ostajajo bolj ali manj prikrita. Zaradi prikritosti navadno mine daljši čas od kaznivega dejanja do trenutka, ko ga odkrijemo, oziroma ugotovimo.

Ko se odkrije kaznivo dejanje gospodarskega kriminala, se hkrati navadno odkrije tudi storilec. Storilci kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete so uradne osebe (poslanci, osebe, ki pri državnem organu opravljajo uradne dolžnosti, ali druge osebe z določenimi uradnimi dolžnostmi na podlagi pooblastil) in osebe, ki opravljajo gospodarsko dejavnost (zaposleni v proizvodnji in prometu blaga in osebe, ki opravljajo storitve na trgu ali pri bančnem in drugem poslovanju) in so navadno izobraženi ljudje z urejenimi življenjskimi pogoji in z nekriminalno preteklostjo (kriminaliteta belega ovratnika) (Žerjav, 1994, str. 380). Največkrat delujejo načrtno v okviru svojega delovnega mesta, pristojnosti in pooblastil.

Kazniva dejanja gospodarske kriminalitete so največkrat storjena v obliki na videz normalnega gospodarskega posla ali uradnega opravila, ki ga največkrat krije še poslovna ali uradna listina. Ta dejanja ali listine se skrivajo v množici gospodarskih poslov in opravil in jih brez strokovnega znanja in preverjanja ni mogoče uspešno odkrivati.

Oblike gospodarske kriminalitete so številne in se zelo hitro spreminjajo. Vsaka sprememba v gospodarskem sistemu sproža nove oblike kaznivih dejanj. Te se hitro prilagajajo novim oblikam družbenih odnosov in novim pogojem, ki v takem gospodarskem sistemu nastajajo. Oblike gospodarske kriminalitete so nastajale, se spreminjale in izginjale odvisno od družbene ureditve, ekonomskih odnosov, gospodarskega položaja in gospodarskega razvoja. Prav tako se spreminjajo oblike izvrševanja kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete. Informacijska tehnologija je npr. prinesla mnoge možnosti računalniških zlorab.

Gospodarska kriminaliteta predstavlja posebno družbeno nevarnost, še posebno, če bi postala množičen pojav. Ogrozi lahko družbo in dosledno uresničevanje ustavnih načel. Njene posledice se odražajo tudi v materialni bazi družbe in ustvarjanju motenj v razvoju. Posamezne vrste dejanj gospodarske kriminalitete, kot so korupcija, poneverbe, davčna zatajitev itd., načenjajo zavest in moralo ljudi. Prav tako je materialna škoda, povzročena z gospodarskim kriminalom, mnogo večja od škode, ki jo povzročijo storilci drugih kaznivih dejanj.

Gospodarsko kriminaliteto odkrivamo s poslovnimi ali uradnimi listinami, ki so največkrat dokaz o kaznivem dejanju in storilcu. Včasih dokazujemo ta dejanja tudi z zaseženimi predmeti (pretihotapljeno blago, pridobljena korist, sled opranega denarja). Gospodarsko kriminaliteto poleg policije odkrivajo tudi drugi organi družbenega nadzorstva kot so inšpekcijske službe, carina, Agencija za plačilni promet in drugi.

1.2. Vzroki in razlogi nastajanja gospodarske kriminalitete

Za pojav gospodarske kriminalitete obstajajo raznovrstni vzroki. Prepletanje posameznih vzrokov je pogosto edinstveno v vsakem posameznem primeru. Na splošno razdelimo vzroke na:

- individualne – nanašajo se na storilca kot osebo, na njegovo zavest, mentaliteto, psihologijo in splošno kulturo;
- vplive okolja – na kakršenkoli način lahko spodbujajo posameznika oziroma skupine posameznikov, da postanejo storilci gospodarskih kaznivih dejanj.

Če se vprašamo, zakaj prihaja do gospodarske kriminalitete, lahko najdemo celo vrsto odgovorov, ki jim je skupno to, da navajajo raznovrstne razloge:

- objektivni razlogi: protislovja in posebnosti se pojavljajo na različnih ravneh kot objektivni razlogi; najprej se kažejo v družbenih odnosih na splošno; na naslednji stopnji jih moramo upoštevati pri značilnostih gospodarstva s posebnim poudarkom na posameznih panogah; še ožja raven obravnava posamezne specifičnosti in protislovnosti znotraj podjetja kakor tudi položaj podjetja v gospodarstvu samem; na koncu preostanejo še individualni objektivni razlogi zaposlenih v podjetju, ki so lahko odločilnega pomena;
- subjektivni razlogi: te razloge najširše opredelimo s skupnim pojmom družbena zavest (politična, pravna, gospodarska, moralna ...);
- objektivno–subjektivni razlogi: sem prištevamo pomanjkljiv sistem kontrole v podjetju, »luknje« v kazenskopravni zaščiti premoženja, nezadostno učinkovitost organov pregona ter druge podobne razloge.

Npr.: v podjetjih ni tako redek pojav, da je zabrisana meja med »dovoljenim« in nedovoljenim kriminalom. Pod »dovoljeni« kriminal podjetja štejejo kopiranje programske opreme, podkupovanje zaradi pridobitve poslov, neplačevanje carine, utajo davkov, pa tudi nepoštenosti v prid poslovanja podjetja, ki so, gledano s stališča podjetja, ki vidi le čim večji dobiček, vse »dovoljene«.

Če želimo odkriti podrobnejše vzroke, zahteva vsak posamezen primer gospodarskega kriminala podrobnejšo analizo posameznih razmer z upoštevanjem zgoraj navedenih osnovnih razlogov.

1.3. Subjekti odkrivanja in zatiranja gospodarskega kriminala v Sloveniji

Pri odkrivanju in zatiranju gospodarskega kriminala sodelujejo: policija, ki je eden od temeljnih nosilcev boja zoper gospodarsko kriminaliteto, saj odkrije večino vseh gospodarskih kaznivih dejanj; oškodovana podjetja in druge pravne osebe v svojem interesu in po z zakonom določeni obveznosti odkrivajo in naznanjajo kazniva dejanja, ki se preganjajo po uradni dolžnosti. Pri odkrivanju gospodarskih deliktov prispevajo pomemben delež tudi oškodovane fizične osebe, ker so najbolj nezavarovane pred možnostmi raznih prevar, medtem ko druge fizične in pravne osebe s pozornim opazovanjem neredko odkrijejo kazniva dejanja še preden to opazi oškodovanec. Nadalje pravosodni organi (sodišče izvaja naloge iz svoje pristojnosti v zvezi s sojenjem ter spremljanjem in proučevanjem družbenih odnosov, pojavov in sodne prakse; javni tožilec izvaja svojo pristojnost v skladu z zakonom o kazenskem postopku in drugimi pravnimi akti glede pregona storilcev), inšpekcije, ki izvajajo nadzor nad upoštevanjem pravnih norm na svojih področjih in upravni organi. Tekoče poslovanje podjetij pa spremlja Agencija za plačilni promet, pri čemer odkrije tudi nepravilnosti, vendar je njen prispevek k odkrivanju gospodarskih deliktov še vedno zelo majhen. Carina pa ima pomembno vlogo

predvsem pri odkrivanju nečednih mednarodnih poslov, vendar je tudi njen delež zanemarljiv.

1.4. Obdobje tranzicije in gospodarski kriminal

Obdobje tranzicije je bilo obdobje velikih ekonomskih in institucionalnih sprememb, kot bi rekel Blanchard (1997, str. 1091–1126), je bilo to obdobje dezorganizacije. To je s seboj po eni strani prineslo negotovost, kar je oteževalo poslovanje podjetij, po drugi strani pa so luknje v nastajajoči ali spreminjajoči se zakonodaji in obdobje privatizacije omogočili nekaterim posameznikom, da to stanje izkoristijo v svoj prid. Tri glavne **objektivne okoliščine** (omogočajo in pogojujejo gospodarsko kriminaliteto ter nastanejo neodvisno od posameznika in so neobvladljive) so bile (Žerjav, 1994, str. 381):

- prehodno obdobje ob spremembi političnega sistema,
- prehod iz enega gospodarskega sistema v drugega,
- obdobje privatizacije.

Težave pri preiskovanju gospodarske kriminalitete so se začele s spremembo družbeno-ekonomskega sistema, ki je privedla do začetka privatizacije družbenega premoženja, ustanavljanja velikega števila novih gospodarskih družb, večinoma z omejeno odgovornostjo in z minimalnim ustanovitvenim kapitalom. S prehodom na tržno ekonomijo so nastale številne nove finančne institucije, instrumenti in storitve, ki jih pred tem nismo poznali. Začeli so se množični stečaji gospodarskih družb, preoblikovanje podjetij v delniške družbe in s tem povezan nastanek borze in trga vrednostnih papirjev. Zato so se pojavile specifične oblike gospodarske kriminalitete, kot so kazniva dejanja v povezavi s kapitalskim trgom, bankami in hranilnicami ter davčnimi zatajitvami.

Pri nas so pričele svoja predstavništva ustanovljati tuje pravne osebe, banke in zavarovalnice, naše gospodarske družbe pa so se pričele povezovati s tujimi družbami in prodirati na tuje trge. Vse to je povzročilo povečanje prijav in zaznav sumov storitev kaznivih dejanj in problematike na področju gospodarske kriminalitete. Kazniva dejanja, ki se nanašajo na ta področja, so kompleksnejša za preiskovanje, zahtevajo več časa za obravnavo, večinoma pa gre za obsežnejše zadeve z velikim številom finančnih transakcij ali velikim številom oškodovancev. Za uspešno odkrivanje in dokazovanje gospodarskih kaznivih dejanj je poleg poznavanja kriminalistične stroke treba obvladati še vrsto dodatnih specifičnih znanj kot npr. poznavanje finančnih predpisov, borznega poslovanja, statusnega prava, davčne zakonodaje, ekonomike poslovanja, računovodstva, računalništva ter carinskih in drugih predpisov.

Struktura in pojavne oblike gospodarske kriminalitete so se po spremembi družbeno-ekonomskega sistema spremenile zlasti na področju lastninskega preoblikovanja družbenih podjetij, kar se je odrazilo kot oškodovanje družbene lastnine na račun zasebne. Značilna

so tudi kazniva dejanja, kot so različne oblike poslovnih in finančnih goljufij ter lažnih stečajev, ki so povezana z ustanavljanjem zasebnih gospodarskih družb. S sprejetjem novega Kazenskega zakonika, ki je začel veljati 1. 1. 1995, se je področje gospodarskega kriminala razširilo tudi na pranje denarja, zlorabe avtorskih pravic in intelektualne lastnine, kazniva dejanja, povezana s trgovino vrednostnih papirjev, igralnštvom in varovanjem okolja. Kljub novim pojavnim oblikam pa je še vedno prisotna tudi t. i. tradicionalna gospodarska kriminaliteta, v katero sodijo korupcijska kazniva dejanja, tihotapstvo, zlorabe položajev ali pravic in davčne zatajitve (Lamberger, 2003, str. 72).

Odkrivanje in obravnavanje nezakonitosti pri procesu lastninskega preoblikovanja družbenih podjetij je bila ena izmed najobsežnejših in strokovno najzahtevnejših nalog Ministrstva za notranje zadeve RS oziroma kriminalistične policije, ki je trajala od začetka leta 1990 do konca leta 1998. Kriminalistična policija je ves čas intenzivno spremljala lastninsko transformacijo, ocenjevala primere lastninjenja s kazenskopravnega vidika in ustrezno ukrepala, če je ugotovila razloge za sum, da je bilo storjeno kaznivo dejanje. Vlada RS je preiskovanje kaznivih dejanj, storjenih pri lastninjenju, opredelila za prioriteto nalogo kriminalistične policije. Za preiskovanje gospodarskih kaznivih dejanj s področja lastninjenja je kriminalistična policija uvedla tudi posebno republiško akcijo z nazivom »Strelec«.

Revidiranje lastninskega preoblikovanja podjetij je izvajala Agencija RS za revidiranje lastninskega preoblikovanja, ki je o vsakem pregledu sestavila tudi zapisnik, kateri so bili v obravnavo odstopljeni kriminalistični policiji. Tako je kriminalistična policija prejela 1.021 revizijskih poročil Agencije RS in jih v obravnavo posredovala pristojnim policijskim upravam.

Kriminalistična policija je od začetka leta 1993 do zaključka akcije »Strelec« pristojnim državnim tožilstvom podala 490 kazenskih ovadb, v katerih so ovadili skupno 649 osumljencev zaradi utemeljenega suma storitve 908 različnih kaznivih dejanj. 431 (87,9%) ovadb je bilo podanih na podlagi podatkov iz revizijskih poročil, 59 ovadb pa na podlagi lastne dejavnosti. Kriminalistična služba je ugotovila sum oškodovanja družbenega premoženja v višini 16,6 milijarde SIT. Gre za višino oškodovanja, ki jo je mogoče kazenskopravno obravnavati in se zato razlikuje od višine oškodovanja, ki jo je ugotovila Agencija RS (približno 90 milijard SIT). V strukturi raziskanih kaznivih dejanj so močno prevladovali zlorabe položaja ali pravic (496). Med ostalimi kaznivimi dejanji velja omeniti sklenitve škodljivih pogodb (96), ponareditve ali uničenja poslovnih listin (83), zlorabe pooblastil (74) in nevestno gospodarjenje (57) (Lamberger, 2002, str. 2).

Kriminalistična policija se je ves čas poteka akcije »Strelec« srečevala z velikimi kadrovskimi in finančno-materialnimi problemi. Agencija RS je namreč v letih 1994 in 1995 pospešila svoje delo, čemur kriminalistična policija z razpoložljivim kadrovskim in finančno-materialnim potencialom ni uspela sproti slediti oziroma je močno zaostajala pri

reševanju revizijskih zapisnikov. Medtem ko je Agencija RS večino revizijskih postopkov že končala do konca leta 1996, pa je kriminalistična policija akcijo »Strelec« zaključila dve leti pozneje.

Pri obravnavanju lastninske problematike je kriminalistično policijo ovirala slaba tehnična oprema, nezadostna finančna sredstva in zlasti visoka kadrovska fluktuacija. Primanjkovalo je vozil za delo na terenu ali pa so bila prestara, primanjkovalo je osebnih računalnikov, druge tehnične opreme in finančnih sredstev za nagrajevanje in plačilo nadur, izkušeni kriminalisti pa so zaradi prenizkih plač odhajali v druge službe. Zaradi kadrovske slabitve in neustreznih finančno-materialnih pogojev dela je imelo vodstvo kriminalistične policije precejšnje težave z zagotavljanjem motiviranosti kriminalistov.

Poleg splošnih okoliščin pa so še druge **neposredne okoliščine**, ki omogočajo kaznivo dejanje in delujejo napeljevalno ter niso značilne zgolj za nekdanj socialistične države, pač pa so prisotne nasploh (Žerjav, 1994, str. 381). Te so bile v državah v tranziciji le še dodatni motiv za porast gospodarskega kriminala:

- Slaba ali zastarela notranja organizacija podjetja. Namesto da bi bilo poslovanje organizirano tako, da bi bilo izvrševanje kaznivih dejanj onemogočeno ali pa takoj opaženo in odkrito, številne zastarele metode ne le onemogočajo takšna dejanja, temveč delujejo celo napeljevalno.
- Znano je, da sta urejena evidenca in nadzor najuspešnejši obliki preventivnega delovanja. V nekaterih podjetjih in organizacijah je evidenca slaba in zastarela, prav taka pa je tudi kontrola, ki ne odkriva zlorab, poneverb in drugih oblik prisvajanja. Tudi inšpekcijske službe so ponekod slabo organizirane, številčno šibke in zato neučinkovite. Pomanjkljiva kontrola tako botruje gospodarski kriminaliteti.
- Združevanje del in nalog je pogosto vzrok, da kazniva dejanja ostajajo daljši čas prikrita. Tako se včasih v eni osebi združijo vodstvene, nadzorne in operativne naloge, namesto da bi se med seboj dopolnjevale (npr. blagajniško poslovanje in knjigovodstvo) ali medsebojno kontrolirale (npr. knjigovodsko in skladiščno poslovanje). O nezdržljivosti del in nalog govorimo tudi, če v istem podjetju opravljata take naloge sorodnika.
- Spoznanje, da zgledi vlečejo, ima tudi pri gospodarski kriminaliteti svojo potrditev. Gre za posnemanje drugih storilcev, češ, če lahko oni, zakaj ne bi tudi jaz. To je še posebej značilno za prehodno obdobje liberalizacije, ki si ga mnogi razlagajo kot pravi trenutek za »znajdi se«.
- Neurejena in zastarela zakonodaja prav tako omogoča številne zlorabe in škodljivo delovanje posameznikov, kar predstavlja veliko družbeno škodo, storilci pa se pogosto izognejo kazenski odgovornosti.

Med okoliščinami, ki omogočajo gospodarsko kriminaliteto, moramo omeniti še nedisciplino, brezvestnost, gotovinsko poslovanje, poslovanje brez listin, neurejene

medsebojne odnose in drugo. Pomemben je tudi človekov odnos. Ko se storilec odloči za storitev dejanja, je odločilen njegov odnos do dobrine, ki je postala predmet nezakonitega ravnanja.

Najpomembnejša preventivna dejavnika sta vsekakor kontrola in evidenca poslovanja v podjetju. Če nista zadovoljivo organizirana, je zaposlenim dana priložnost, da to izkoristijo. Kontrola mora zato odkrivati zlorabe, poneverbe in vse druge oblike nezakonitega prisvajanja.

1.5. Preprečevanje gospodarskega kriminala

Poseben poudarek mora biti namenjen odkrivanju, preiskovanju in preprečevanju najtežjih in predvsem vseh organiziranih oblik gospodarske kriminalitete v skladu s smernicami bodoče kriminalne politike.

Z usklajevanjem načrtov in ukrepov vseh pristojnih služb, specializacijo dela na posameznih področjih, ustanavljanjem multidisciplinarnih skupin ter uporabo posebnih operativnih metod in sredstev bi postopoma zagotovili centralno voden in sistematičen pristop vseh državnih institucij. S takšnim pristopom bi se mnogo uspešneje zoperstavili nadaljnji rasti stopnje gospodarskih deliktov.

Kazensko in gospodarsko zakonodajo je treba redno dopolnjevati in prilagajati razvoju gospodarskega kriminala, pri čemer naj bi sodelovali predvsem strokovnjaki s tega področja, tudi iz tujine. S tujimi organi in mednarodnimi institucijami, ki se ukvarjajo s preprečevanjem gospodarskega kriminala, je potrebno okrepljeno sodelovanje, tako na formalni (mednarodni sporazumi in pogodbe) kot na operativni ravni (izmenjava konkretnih podatkov).

Redno obveščanje javnosti s sredstvi množičnega obveščanja ima poseben pomen, saj je vpliv medijev zelo velik. Z informiranjem je mogoče o obravnavani problematiki ozaveščati ter senzibilizirati širšo javnost ter na tej osnovi pridobiti potrebno podporo za učinkovit boj proti gospodarski kriminaliteti.

Razlogi za sum, da je storjeno kaznivo dejanje, se zbirajo s pomočjo indicev. Policija ima svoje metode odkrivanja indicev, ki kažejo na storitev gospodarskih deliktov (Maver, 2004, str. 259):

- zbiranje obvestil,
- lastna opažanja, ugotovitve in dejavnosti,
- ugotavljanje nesorazmernega bogatenja posameznikov,
- ugotovitve inšpekcijskih organov,
- ovadbe občanov, državnih organov in drugih organizacij ter podjetij,

- govornice, sredstva javnega obveščanja.

1.6. Statistični podatki o gospodarski kriminaliteti v Sloveniji

Tabela 1: Število vseh kaznivih dejanj in kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete, kaznivih dejanj pranja denarja ter število kazenskih ovadb s pripadajočo škodo od leta 1997 do 2004

Leto	Skupno št. kaznivih dejanj	Št. KD gospodarske kriminalitete	Vsa škoda (v mrd. SIT)	Škoda, povzročena z gosp.krim. (v mrd. SIT)	Št. KD pranja denarja	Št. kazenskih ovadb	Zneski umazanega denarja (v mio. SIT)
1997	37.451	4.860	18,6	11,8	5	3	24
1998	55.259	5.719	26,8	19,8	13	12	690
1999	61.693	5.128	19,9	10,9	3	3	12
2000	67.617	6.337	29,3	13,0	15	9	154
2001	74.759	7.215	34,3	16,8	11	6	166
2002	77.218	8.527	33,5	19,8	5	5	219
2003	76.643	7.168	27,6	14,3	5	4	253
2004	86.568	5.825	39,1	24,2	4	3	172

Vir: Poročevalec DZ RS, št.119/2005, str. 62, 63

V strukturi celotne kriminalitete se delež gospodarske kriminalitete giblje okoli 10 %, medtem ko je delež škode povzročene z gospodarskimi kaznivimi dejanji, nad 50 %.

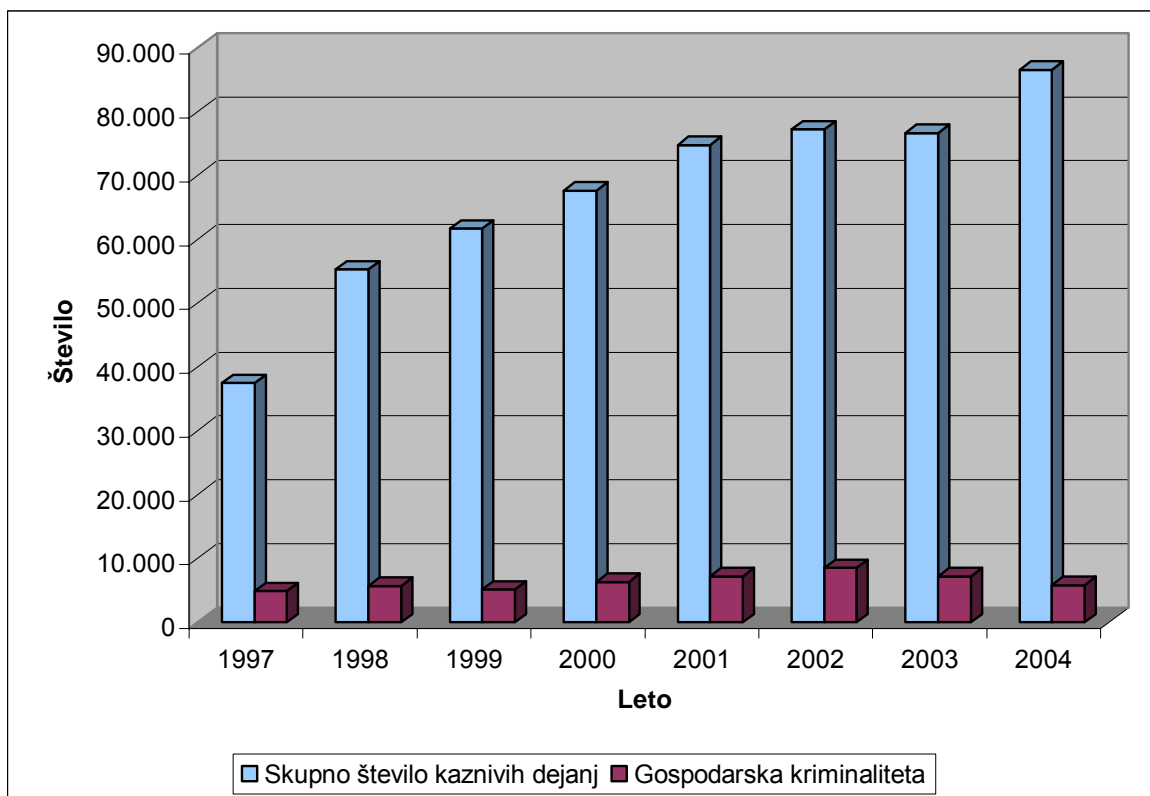
Iz statističnih podatkov v Tabeli 1 je razvidno, da se je število evidentiranih kaznivih dejanj s področja gospodarske kriminalitete v obdobju 1997-2002 povečalo za skoraj 100 %, od leta 2002 naprej pa je s Slike 1 (na str. 12) viden statistični upad gospodarske kriminalitete. Prav tako se je v preučevanem obdobju za več kot 100 % povečala nastala škoda. To drastično povečanje je posledica različnih razlogov. Eden izmed njih je zagotovo večja osveščenost občanov in državnih organov pri odkrivanju, prijavljanju in pregonu tovrstnih primerov. Število kaznivih dejanj in predvsem struktura teh primerov pa je precej odvisna od obdobja, ki se preučuje oziroma od značilnosti siceršnjih družbenih razmer. V preteklosti so bolj prevladovali t.i. klasične oblike gospodarske kriminalitete kot so npr. goljufije, poslovne goljufije ipd., dandanes pa se policija ukvarja z vse bolj zahtevnimi in kompleksnimi primeri. Zato se od leta 2002 naprej srečujemo s trendom zmanjševanja števila gospodarskih kaznivih dejanj, kar je posledica že prej omenjanega preiskovanja zahtevnejših primerov in doslednega upoštevanja strokovnih navodil in usmeritev glede prednosti dela na tem področju, na podlagi katerih je policija zaključila manjše število zahtevnejših primerov.

Osebnostno pa menim, da je za upad »kriva« tudi visoka stopnja fluktuacije med kriminalisti, ki preiskujejo gospodarsko kriminaliteto, saj je ta povzročila pomanjkanje kadra z zadostnimi delovnimi izkušnjami ter ustrezno izobrazbo in usposobljenostjo. Fluktuacija pa je v glavnem posledica nižje ovrednotenih delovnih mest v enotah za preiskovanje gospodarske kriminalitete glede na primerljiva delovna mesta v državni upravi in gospodarstvu. Problem predstavljajo tudi neustrezne delovne razmere in pomanjkanje tehnične opreme.

Število kaznivih dejanj pranja denarja pa je glede na celotno število kaznivih dejanj skoraj zanemarljivo. Popolnoma drugače pa kažejo podatki o zneskih protipravne premoženjske koristi oziroma o količini umazanega denarja, saj gre letno večinoma za nominalne zneske, ki presegajo milijone tolarjev. Kljub temu da navidezno pranje denarja ne predstavlja velikega problema, pa je stanje v prihodnosti lahko skrb zbujajoče, saj pranje denarja predstavlja problem svetovnih razsežnosti, ki se je zaostril do te mere, da v mnogih državah ogroža finančni in gospodarski sistem. Pranje denarja je nujna posledica skoraj vseh kriminalnih dejavnosti, s katerimi lahko posamezniki ali skupine pridejo do velike količine denarja. V svetovnem gospodarstvu se dnevno pretakajo ogromne vsote denarja, kriminalci pa ne izbirajo sredstev in metod, da bi si del le-tega nezakonito pridobili. Trenutno kriminalcem dejansko večji problem kot pridobitev protipravne premoženjske koristi, postaja prikrivanje izvora denarja. Da bi prikrili nezakonit, kriminalni izvor denarja, se storilci kaznivih dejanj poslužujejo najrazličnejših metod in sredstev.

Splošna ocena, da je dejansko stanje gospodarske kriminalitete daleč nad statističnimi pokazatelji, ima prav tako negativne posledice za učinkovitost države pri obvladovanju kaznivih dejanj zoper gospodarstvo. Prav v tem temnem polju, ki se brez nadzora razrašča pod »vrhom ledene gore«, se znova pojavljajo nove in izjemno zapletene oblike kriminalitete, ki jih je težko odkrivati in obvladovati, saj se širijo predvsem na področjih, ki se šele uveljavljajo. Naš varnostni, kazenskopравни in gospodarski sistem pa se z njimi poprej ni srečeval (Bohinc, 2003, str. 36).

Slika 1: Število vseh kaznivih dejanj in kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete od leta 1997 do 2004

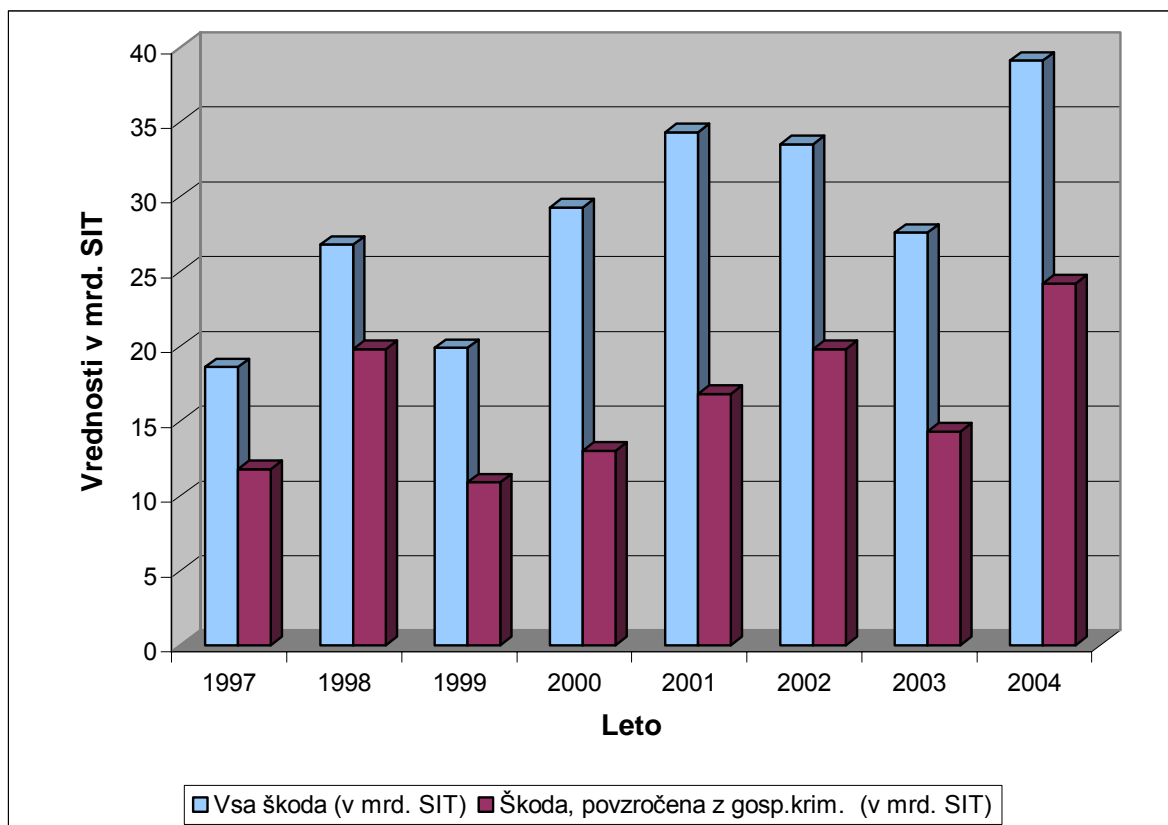

Vir: Poročevalec DZ RS, št.119/2005, str. 62, 63; lasten prikaz

Naj na tem mestu naštejemo nekatera kazniva dejanja gospodarske kriminalitete (da bo v nadaljevanju lažja predstava, zaradi česa vse te spremembe): goljufija, lažni stečaj, povzročitev stečaja z nevestnim gospodarjenjem, poslovna goljufija, neupravičena uporaba tuje firme, vzorca ali modela, ponareditve ali uničenje poslovnih listin, zloraba položaja ali pravic, poneverba, pranje denarja, izdaja nekritega čeka in zloraba kartice ter davčna zatajitev.

V letu 2004 je policija obravnavala 5.825 gospodarskih kaznivih dejanj ali 18,7 % manj kot leto prej. Na zmanjšanje je najbolj vplival upad števila poslovnih goljufij (s 1.672 na 1.054) in kaznivih dejanj izdaje nekritega čeka ter zlorabe bančne in kreditne kartice (z 2.687 na 1.465), povečalo pa se je število t. i. tipičnih gospodarskih kaznivih dejanj, kot so kazniva dejanja goljufije, pri katerih so bile uporabljene poslovne listine (s 539 na 710), ponareditve ali uničenja poslovnih listin (z 202 na 461), poneverbe (s 477 na 581) ter zlorabe uradnega položaja ali pravic (s 67 na 151). Med t. i. netipičnimi kaznivimi dejanji zoper gospodarstvo se je najbolj povečalo število kaznivih dejanj neupravičene uporabe tuje firme, vzorca ali modela (s 5 na 50) (Poročilo o delu policije za leto 2004, str. 17).

Slika 2: Škoda vseh kaznivih dejanj in škoda, povzročena z gospodarsko kriminaliteto od leta 1997 do 2004

Vir: Poročevalec DZ RS, št.119/2005, str. 62, 63; lasten prikaz

Premoženjska škoda kot element kaznivih dejanj se meri v slovenskih tolarjih in je pri vsakem gospodarskem kaznivem dejanju ugotovljena v okviru kriminalističnega preiskovanja.

Npr.: osumljenec je izvršil zlorabo položaja ali pravic v skladu z 244. členom KZ in s svojim ravnanjem povzročil premoženjsko škodo gospodarski družbi, ki jo vodi v višini nekaj milijonov SIT. Skupna materialna škoda pri gospodarskih kaznivih dejanjih na letnem nivoju je seštevek vseh premoženjskih škod pri vseh gospodarskih kaznivih dejanjih.

Po oceni policije se je višina škode, povzročene z gospodarsko kriminaliteto, v letu 2004 povečala s 14,3 na 24,2 milijarde SIT ali za 69,2 %. Ta podatek kaže na intenzivnejše delo policije pri preiskovanju in dokazovanju hujših kaznivih dejanj, predvsem poslovnih goljufij, zlorab položaja, stečajev in oškodovanj državnega premoženja (davčnih zatajitev in tatvin mineralnih surovin), ki povzročajo večjo materialno škodo.

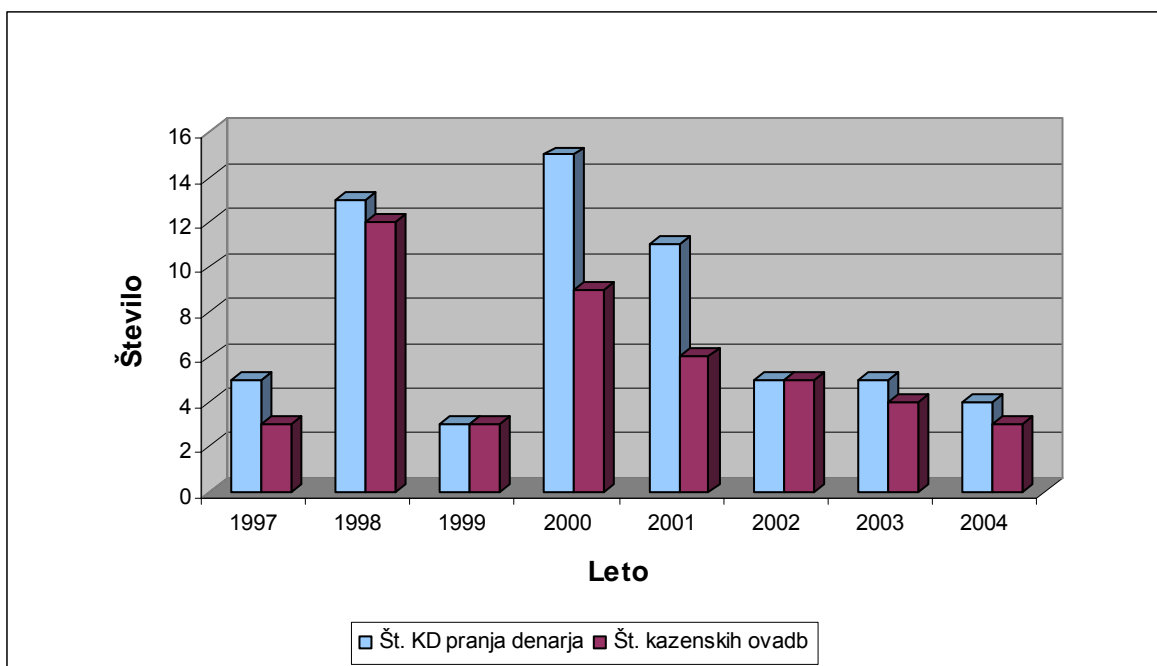
V letu 2003 pa je škoda znašala 14,3 milijarde SIT, kar je za 27,0 % manj kot leto prej, ko je ta znašala 19,5 milijarde SIT. Najbolj se je zmanjšala škoda pri poslovnih goljufijah, na višino celotne škode pa je vplivala tudi okoliščina, da policija v letu 2003 ni obravnavala

nobenega kaznivega dejanja lažnega stečaja (leto prej je bila s tovrstnimi kaznivimi dejanji povzročena škoda v višini 3,2 milijarde SIT).

Zaradi naraščanja števila kaznivih dejanj pri nas in v drugih državah, še zlasti kaznivih dejanj, ki prinašajo premoženjsko korist, se bo povečala tudi nevarnost pranja denarja. Storiteli kaznivih dejanj iz tujine bodo Slovenijo in njen finančni ter gospodarski sistem skušali uporabljati za izvajanje kaznivih dejanj pranja denarja, pri čemer zadnji trendi na tem področju in vstop Slovenije v EU kažejo na to, da bo Slovenija postajala bolj zanimiva tudi kot končna destinacija, v katero bo investiran umazani denar (Poročevalec DZ RS, 2005, str. 62).

V nadaljevanju se bom zato natančneje posvetila samemu pranju denarja in glavnim motivom zanj, opisala faze in metode pranja denarja, zakonodajo na tem področju, predstavila Urad RS za preprečevanje pranja denarja ter opisala nekaj konkretnih primerov sumljivih transakcij, ki jih je obravnaval Urad RS za preprečevanje pranja denarja.

Slika 3: Število kaznivih dejanj pranja denarja od leta 1997 do 2004

Vir: Poročevalec DZ RS, št.119/2005, str. 62, 63; lasten prikaz

Policija in tožilstvo sta v letih delovanja Urada za preprečevanje pranja denarja, to je od leta 1995 do leta 2004, prejela obvestila o 129 primerih sumljivih transakcij. V istem obdobju je policija na pristojna državna tožilstva podala 47 kazenskih ovadb (v letu 1995 eno kazensko ovadbo, v letu 1996 prav tako) zoper 129 fizičnih oseb zaradi utemeljenega suma storitve 70 kaznivih dejanj pranja denarja (v letu 1995 2, v letu 1996 pa 7 kaznivih dejanj).

Od skupno 47 vseh podanih kazenskih ovadb zaradi suma pranja denarja je policija leta 2004 podala 3 kazenske ovadbe zoper 7 fizičnih oseb in 1 pravno osebo. Od treh kazenskih ovadb je bila samo ena podana na podlagi Uradovega obvestila o sumljivih transakcijah. V obdobju 1995–2004 je bilo tako od skupaj 47 kazenskih ovadb 31 (ali 66 %) takih, ki so temeljile na podatkih iz Uradovih obvestil o sumljivih transakcijah, s svojimi izdelki ali informacijami pa so na Uradu v različnih fazah postopkov sodelovali še pri nadaljnjih 7 kazenskih ovadbah.

Iz podatkov, ki so jih na Urad za preprečevanje pranja denarja za leto 2004 prejeli od državnih tožilstev in sodišč, je razvidno, da so bili postopki v zvezi s podanimi 47 kazenskimi ovadbami na dan 31. 12. 2004 v naslednjih fazah:

Tabela 2: Faze postopkov, v katerih so se na dan 31. 12. 2004 nahajale kazenske ovadbe

	Faza postopka	Število zadev	% zadev	Število oseb
1	DT*: ovadba zavržena	12	25,5 %	28
2	DT: še ni odločitve	2	4,2 %	5
3	DT: zahteva za preiskavo	1	2,1 %	2
4	PS**: uvedena preiskava	10	21,4 %	39
5	DT/SODIŠČE: obtožnica	7	14,8 %	20
6	DT: odstop od pregona: – 2x po opravljeni preiskavi (ni dokazov) – 1x v fazi preiskave (ni kaznivo dejanje)	3	6,4 %	6
7	SODIŠČE: absolutno zastaranje v fazi obtožnice	2	4,2 %	12
8	SODIŠČE: pravnomočne oprostilne sodbe	3	6,4 %	8
9	SODIŠČE: nepravnomočne sodbe: – 1x oprostilna sodba na 1. stopnji, vložena pritožba DT – 1x obsodilna sodba na 1. stopnji, razveljavljena in vrnjena v ponovno odločanje – 1x obsodilna sodba na 1. stopnji, postopek ustavljen zaradi smrti obdolženca	3	6,4 %	3
10	SODIŠČE: odstop kazenskih spisov v drugo državo	4	8,5 %	6
	Skupaj:	47	100 %	129

* DT pomeni državno tožilstvo, ** PS pomeni preiskovalni sodnik

Vir: Podatki iz poročila o delu Urada za leto 2004, 2005, str. 12

V zvezi s kazenskimi postopki, ki se nanašajo na kaznivo dejanje pranja denarja, so v poročilih Urada o delu za leta 2001, 2002 in 2003 opozorili na (pre)majhno število izrečenih pravnomočnih sodb in sodb nasploh. Na drugi strani je bil v tistem času opazen napredek v smislu pomika zadev iz nižjih v višje faze postopkov, vendar smo pri tem opozorili na izrazito počasno postopanje sodišč tudi v primerih, ko je bilo odrejeno začasno

zavarovanje zahtevkov za odvzem premoženjske koristi in zato po 506.a členu Zakona o kazenskem postopku zapovedan posebej hiter postopek.

2. Pranje denarja

Pranje denarja predstavlja vsako tehniko pretvarjanja nepošteno in nezakonito pridobljenega denarja v pošten in zakonit prihodek (Dobovšek, 1997, str. 54). Dejansko pomeni iskanje in uporabo metod za prikrivanje njegovega nezakonitega izvora in poskuse njegovega vključevanja v zakonite finančne in gospodarske tokove. Pojem pranja denarja so prvič uporabili ameriški pravosodni organi v letih 1920 do 1930 ob ugotovitvi, da mafija denar, ki ga služi s prepovedanimi dejavnostmi, kot so prostitucija, igre na srečo, tihotapstvo alkohola, vlaga v pralnice perila, ki so bile v lasti italijanskih družin. Umazani denar se je tako pomešal z iztržki pralnic in tako postal navidezno legitimen. Mafijski šefi so torej pralnice uporabljali kot finančni in davčni alibi za nezakonite dohodke.

Temeljni motiv pranja denarja je, da denarna sredstva s pranjem postanejo skrita pred organi pregona, javnostjo, konkurenco, kreditorji in poslovnimi parterji. Na ta način pranje denarja postaja nujen pogoj za obstoj kriminalne dejavnosti v sodobnem svetu in ločuje organizatorje od izvrševalcev kaznivih dejanj. Zaradi navedenega je v preiskovalnih postopkih organizatorjem zelo težko dokazati vpletenost v kazniva dejanja in jih za to morda celo obsoditi. Edina sled med organizatorji in izvršenimi kaznivimi dejanji je »denarna sled« (Režek, 2003, str. 150).

Interes za pranje denarja pa ne obstaja le med lastniki »umazanih« sredstev, temveč tudi na strani finančnih organizacij in drugih udeležencev v tem procesu, saj lahko pranje denarja zanje predstavlja pomemben vir zaslužka. Pri upravljanju z omenjenimi sredstvi vsekakor obstaja velika stopnja tveganja, kar še povečuje dobičke iz te dejavnosti.

Organizirani kriminal kot vir umazanega denarja ne upošteva omejitev, ki jih mora upoštevati podjetje pri opravljanju svoje dejavnosti. Kriminalni organizaciji, ki ima na voljo ogromne količine umazanega denarja, se ni treba podrežati splošnim in administrativnim omejitvam, ki so sicer pravno-formalno obvezne in jih morajo organizacije spoštovati (Režek, 2003, str. 150). Tako ta denar pomeni nelojalno konkurenco podjetjem, ki delujejo v skladu z zakonom, pri tem pa veliko izgubi tudi država, ker se kriminalne organizacije izogibajo plačevanju davkov ter drugih obveznosti. Poleg tega lahko takšna organizacija dosega monopolne prednosti, kakršnih običajna organizacija ne more. V takšnem sistemu predstavljajo visoki zaslužki in lažji pogoji dela neprestan izziv za poštene organizacije, ker na običajen način le težko konkurirajo organiziranemu kriminalu.

Pranje denarja izpodkopava moč legitimnega finančnega sistema. Njegova stalna spremljevalka je korupcija, kar ima za posledico upad poslovne morale. Menedžerji in drugi zaposleni v finančnih institucijah podlegajo uničujočim skušnjavam, politiki in javni uslužbenci pa so več ali manj podkupljeni. Sodne oblasti zaradi namerne ali nenamerne neučinkovitosti izgubljajo ugled. Davčne zatajitve postajajo v družbi način poslovanja. Ta orisana shema predstavlja sistem brez pravnega reda in moralnih vrednot.

Izvori umazanega denarja postajajo vse bolj raznovrstni in po ocenah strokovnjakov največji del umazanega denarja izvira iz naslednjih kriminalnih dejavnosti (Režek, 2003, str. 152):

- večina umazanega denarja še vedno izhaja iz kaznivih dejanj, povezanih s trgovino z mamili,
- velik delež predstavlja tudi denar, ki izvira iz nezakonite trgovine z orožjem,
- vir umazanega denarja so tudi poslovne in davčne goljufije, pri katerih je treba prikriti izvor nelegalno pridobljenih koristi, ker bi sicer storilci kaznivih dejanj te koristi težje obdržali,
- pranje denarja uporabljajo tudi velike multinacionalne družbe, in sicer zato, da na ta način prikrijejo sredstva za podkupovanje pri pridobivanju donosnih pogodb,
- s pranjem denarja se lahko prikriva tudi nenamenska poraba bančnih posojil ali neupravičeno odtujevanje sredstev za osebne koristi.

Pri poreklu umazanega denarja pa je vidna razlika med zahodnimi in vzhodnimi državami Evrope. Pri prvih gre predvsem za umazani denar, ki izvira iz klasičnih (zgoraj opisanih) kriminalnih dejavnosti, v vzhodnih državah, to je v državah v tranziciji, pa umazani denar izvira iz kaznivih dejanj, povezanih s spreminjanjem socialističnih oblik lastnine v zasebno lastnino.

2.1. Faze pranja denarja

Pranje denarja se vrši v treh fazah; vsaka lahko poteka samostojno, prav tako pa lahko vse operacije potekajo v istem časovnem obdobju (Lamberger, 2001, str. 67):

1. Prenos denarja (plasman) – denar se iz ilegalne operacije spreminja v negotovinske finančne oblike in nepremičnine; če je pranje mednarodno, se gotovina prenese preko državnih meja; poznamo gotovinski prenos s tihotapljenjem preko kurirjev, s skrivanjem med drugo transferno blago in s poštnimi pošiljkami ter brezgotovinski prenos preko finančnih institucij (bančni računi, gotovinski čeki, verižne transakcije, kreditna pisma, zavarovalne pogodbe), igralnic in menjalnic.
2. Legalizacija denarja (stratifikacija) – poteka v tujih finančnih institucijah, tujih družbah ali korporacijah ter z nakupom nepremičnin v tujini, in sicer preko številnih finančnih transakcij, s posredovanjem legalnih ali fiktivnih družb, preko

anonimnih vlaganj, preko posrednikov ali preko raznih kreditnih aranžmajev, kjer se tako zakrijejo sledovi in onemogoči identifikacija lastnika.

3. Integracija – po pranju denarja sledi vlaganje v legalne posle ali v nezakonito dejavnost, če pa je bil denar opran v tujini, se transferira nazaj v matično državo kot »oprani denar« z nakazili preko tujih bank, tujih družb ali korporacij (honorarji za svetovanja, raziskave trga, pretirano velika plačila storitev).

V procesu pranja denarja obstajajo kritične točke, v katerih so pralci denarja najbolj ranljivi in jih pristojni organi najlažje izsledijo: to je ob vstopu denarja v finančni sistem, pri transferjih v finančni sistem ali iz njega ter pri prestopu gotovine prek državne meje.

Tabela 3: Primeri transakcij v posameznih fazah

Plasman	Stratifikacija	Integracija
Polog gotovine v banko (s pomočjo zaposlenih ali skupaj z denarjem zakonitih poslov)	Elektronske transakcije v tujino (pogosto se za to uporabljajo »shell« podjetja ali pa se prenosi izvedejo v okviru zakonitih poslov)	Navidezna vračila posojil ali ponarejene fakture
Izvoz gotovine	Pologi gotovine v davčne raje oziroma »off shore« središča	Vrsta elektronskih prenosov doma in v tujini onemogoča izsleditev vira sredstev
Gotovinski nakupi luksuznih dobrin, nepremičnin ali poslovnih sredstev	Preprodaja dobrin/storitev	Dohodek od imetja ali poslovnih sredstev dobi videz čistega premoženja

Vir: Billy's Money Laundering Information Website, 2006

Denar, ki je predmet pranja v Republiki Sloveniji, pa najpogosteje izvira iz kaznivih dejanj zlorabe položaja po 244. členu Kazenskega zakonika, davčne zatajitve po 254. členu Kazenskega zakonika, tihotapstva po 255. členu Kazenskega zakonika, goljufije po 217. členu Kazenskega zakonika, poslovne goljufije po 234.a členu Kazenskega zakonika in kaznivih dejanj neupravičene proizvodnje ali prometa z mamili po 196. členu Kazenskega zakonika (Kazenski zakonik RS, 2004).

Za prikrivanje nezakonito pridobljenih sredstev storilci kaznivih dejanj pranja denarja v Republiki Sloveniji uporabljajo klasične tehnike, med katerimi so najpogosteje uporabljene (Režek, 2003, str. 153):

- zloraba nerezidentnih računov podjetij in fizičnih oseb, odprtih v slovenskih bankah s strani tujih državljanov,
- zloraba nerezidentnih računov fizičnih oseb, odprtih v slovenskih bankah, za pranje denarja, ki izvira iz davčnih zatajitev, z uporabo tehnike drobljenja zneskov,
- zloraba plačilnega sistema Western Union za pranje denarja, ki izvira iz kaznivih dejanj prepovedanega prehoda čez državno mejo,

- uporaba »slamnatega moža«.

Za tuje pralce denarja so v Sloveniji, kot je bilo povedano v prvi alineji, zelo zanimivi nerezidentni bančni računi. Zloraba pa poteka tako, da tuje pravne ali fizične osebe npr. v slovenski banki odprejo račun na svoje ime in vložijo svoj denar. Druga tuja oseba pozneje v sodelovanju s prvo pri banki zaprosi za posojilo, kot 100 % jamstvo pa ponudi denar na računu prve osebe. Ko je posojilo nakazano, druga oseba preprosto izstopi iz posla (prekliče pogodbo). Banka unovči jamstvo, a denar je že opran (Praznik, 2001, str. 34).

2.2. Metode pranja denarja

Metode pranja denarja se nenehno spreminjajo, praktično od primera do primera. Torej se določena metoda prilagaja okoliščinam posameznega primera, s tem pa proces preprečevanja pranja denarja postaja kompleksnejši in težavnejši.

Pri **tihotapljenju gotovine** (ang. currency smuggling) gre za prenos gotovine iz ene države v drugo, kjer se, največkrat po zamenjavi valute, položi na bančni račun v tej državi. S tem je ta postopek končan, pravi izvor denarja ostane neznan, nezakoniti denar pa se tako v svetovnem finančnem prometu pomeša z zakonitim. Gre torej za začetno plasiranje, za prvo fazo v procesu pranja denarja (Freemantle, 1996, str. 92).

Drobljenje (ang. smurfing) denarja v zneske, ki so manjši od tistih, pri katerih mora banka identificirati tistega, ki polaga gotovino na račun, ali ki jih je treba prijaviti carini pri prehodu državne meje. Namen drobljenja je preprečiti, da bi bila polog gotovine ali prenos gotovine prijavljena državnim organom oziroma da bi bil polagalec gotovine identificiran. Pri svoji nameri se pralci denarja lahko usmerijo na finančne ustanove, v katerih poskušajo podkupiti menedžerje ali preostale zaposlene z namenom oprostitev obveznega poročanja organom, ki bdijo nad gotovinskimi in sumljivimi transakcijami v posamezni državi (Podbevšek, 1993, str.16).

Oblikovanje (ang. structuring) je potrebno, da se velika finančna operacija razbije na niz manjših z zelo majhnimi količinami denarja. Tako namesto ene velike izvedejo mnogo manjših transakcij, kjer lahko njihovo število doseže tudi nekaj deset tisoč.

Naslednja metoda so **davčni raji** (ang. off-shore center). Pod tem pojmom razumemo države brez davkov (Bahami, Kajmanski otoki, Caicos in Turks v Karibskem otočju) oziroma države z zelo nizkimi davki na dohodek (Bermudi, Antili, Deviški otoki, Bahrain, Liechtenstein, Monako, Panama) (Freemantle, 1996, str. 94). Poleg tega med glavne značilnosti spadajo še strogo spoštovanje bančnih in poslovnih skrivnosti, odsotnost kontrole obtoka denarja in prosto kupovanje podjetij, bank in zavarovalnih družb.

Pozornost teh držav je usmerjena predvsem k denarni trdnosti, sodobnim komunikacijam, dostopnosti in zemljepisni umestitvi v bližini pomembnejših svetovnih poslovnih poti. Večina aktivnosti v davčnih »oazah« je zakonita. V teh državah deluje veliko podjetij in drugih gospodarskih in finančnih subjektov predvsem zato, da imajo idealne pogoje za pranje denarja. Te države so, kot rečeno, trn v peti naporom mednarodne skupnosti na področju boja proti pranju denarja.

Fiktivna podjetja (ang. front or shell companies) so tako podjetja v davčnih rajih, ki obstajajo samo na papirju, kot tudi povsem legalna podjetja (tako jih lahko imenujemo zato, ker so bila ustanovljena za prikrivanje izvora umazanega denarja; takšno podjetje je običajno le eno v mreži različnih, navidezno nepovezanih podjetij, ki z medsebojnim poslovanjem na legalen način opravljajo njihovo prvenstveno dejavnost: pranje denarja) (Okrajšek, 2000, str. 11). V državi z značilnostmi finančnega raja se denar lahko položi na račun fiktivnega podjetja. Takšno shell podjetje ima eno samo nalogo, da prikrije njegove dejanske lastnike in umazana sredstva. Front podjetje pa za razliko od shell podjetja občasno opravlja tudi zakonite dejavnosti, in sicer zaradi prikrivanja osnovne dejavnosti. Fiktivna ali navidezna podjetja so lahko tudi banke ali zavarovalne družbe. Postopek pranja denarja zahteva obstoj več takšnih podjetij, na imena teh podjetij se nato odprejo računi pri različnih bankah, sredstva nato krožijo med temi računi, s tem pa se prikrije pravi izvor denarja.

Ena najpopularnejših oblik pranja denarja v svetu je **navidezno zadolževanje** (ang. loan back kredit). Po prenosu denarja v enega izmed davčnih rajev se denar tam položi na bančni račun in potem prenese v neko tretjo državo. Pralec na podlagi tako izpeljanega depozita v tej svoji banki najame kredit, kot garancijo za vračilo kredita pa uporabi prej deponirani denar. Izposojena sredstva lahko vloži v legalne posle, kot izvor tega denarja pa navaja bančni kredit. Kredita običajno ne vrne, zato se ta poplača z depozitom, ki je služil kot jamstvo. V bistvu si pralec denarja tako sposodi svoj lastni denar.

Pranje denarja v **igralnicah** (ang. gambling in casinos) se odvija tako, da oseba prinese gotovino in jo na blagajni zamenja za žetone. Pri igrah ima ta oseba »pomočnike«, ki jih je prej oskrbela z umazanim denarjem in ki v igrah proti njej izgubljajo. Ob odhodu iz igralnice na blagajni »priigrane« žetone zamenja za denar ali ček, prihodke pa kasneje opravičuje z iztržkom od igranja (Grčar, 1995, str. 38).

Ena izmed možnosti za pranje denarja so tudi **igre na srečo in stave** (ang. lottery and bets). Tu se denar prikazuje kot zadetek na konjskih ali pasjih dirkah. Na podlagi plačila honorarja ali provizije vpiše prejemnik stav napačne stave in prikaže navidezne dobičke. Pralec na dirkah ne stavi ali pa vloži nizko vsoto denarja in trdi, da je zaslužil veliko. Ta metoda je težje uporabljiva v državah, kjer morajo prijaviti davek na dobiček v primeru zaslužka večjih vsot denarja. Primer pa je tudi zamenjava dobitne srečke: tisti, ki je zadel, zamenja srečko za denar. Denarja dobi sicer manj, vendar se izogne plačilu davka. Tisti, ki

srečko kupi, zamenja umazano gotovino za srečko, potem pa srečko unovči. Plača sicer davek, vendar pa je umazani denar opran (Savec, 2001, str. 15).

V **menjalnicah** se zamenjujejo različne količine sredstev z dokazljivim izvorom za gotovino, ki je sicer brez porekla. Ob velikem drobljenju ali razpršitvi, s katero se dosežejo zneski, ki jih ni treba sporočati organom nadzora, je tako možno oprati zelo velike količine umazanega denarja (Savec, 2001, str.17).

Kot **neprenosljivo oziroma nekonvertibilno valuto** razumemo denar, ki ima vrednost le v državi, kjer predstavlja nacionalno valuto. Ta denar se kupuje z umazanim denarjem in se nato porabi v matični državi za nakup starin, surovin, nepremičnin, podjetij in premičnin. Kupljeno blago se nato izvozi in v tujini proda ter s tem spremeni denar iz umazanega v zakonitega.

Kot zadnjo metodo pa predstavljam **simulirano nepremičninsko špekulacijo**. Gre za pridobitev nepremičnine na podlagi podcenitve njene stvarne vrednosti in za prodajo čez nekaj časa po njeni pravi vrednosti. Proces poteka takole: oseba kupi nepremičnino po podcenjeni vrednosti, jo zadrži za čas prenovitvenih del ali naložb in jo nato proda po realni ceni. Ta sistem omogoča, da se dokazujejo viri sredstev nad dejanskimi tako, da se umazani denar prikaže kot prihodek od prodaje nepremičnine.

2.3. Zakonodaja na področju pranja denarja v Republiki Sloveniji

Zakon o preprečevanju pranja denarja iz leta 1994 je bil prvič spremenjen leta 1995. 26. septembra 2001 je Državni zbor Republike Slovenije sprejel nov, v celoti spremenjen Zakon o preprečevanju pranja denarja (Uradni list RS, št. 79/01). Že decembra 2001 je bilo zaradi sprememb in dopolnitev direktive EU o preprečevanju zlorabe finančnega sistema za pranje denarja (št. 2001/97/EC) treba pripraviti tudi spremembe in dopolnitve Zakona o preprečevanju pranja denarja. Tako je 20. junija 2002 Državni zbor Republike Slovenije sprejel Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o preprečevanju pranja denarja (Uradni list RS, št. 59/02). Poleg tega zakona pa to področje urejajo tudi drugi predpisi, in sicer:

- Kazenski zakonik Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 63/94, 23/99 in 40/04), ki vsebuje pojem pranja denarja v svojem 252. členu),
- Zakon o kazenskem postopku (Uradni list RS, št. 63/94, 25/96, 39/96, 5/98, 49/98, 72/98, 66/00, 111/01 in 56/03, 43/04),
- Zakon o deviznem poslovanju (Uradni list RS, št. 1/91, 71/93, 63/95 in 23/99),
- Zakon o odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja (Uradni list RS, št. 59/99),
- Navodilo o načinu sporočanja podatkov Uradu Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja (Uradni list RS, št. 84/01; velja od 27. 10. 2001); pred

dnem 27. 10. 2001 je veljalo Navodilo o načinu sporočanja podatkov Uradu Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja (Uradni list RS, št.1/96 in 81/94),

- Pravilnik o pooblaščenju, načinu izvajanja notranje kontrole, hrambi in varovanju podatkov, vodenju evidenc in strokovnem usposabljanju delavcev, organizacij, odvetniških služb, notarjev, revizijskih družb, samostojnih revizorjev in pravnih ali fizičnih oseb, ki opravljajo računovodske storitve ali storitve davčnega svetovanja (Uradni list RS, št.88/02),
- Pravilnik o načinu sporočanja podatkov odvetnika, odvetniške družbe, revizijske družbe, samostojnega revizorja ali pravne ali fizične osebe, ki opravljajo računovodske storitve ali storitve davčnega svetovanja, Uradu RS za preprečevanje pranja denarja (Uradni list RS, št. 83/02),
- Pravilnik o državah, ki ne upoštevajo standardov na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja (Uradni list RS, št. 94/02),
- Pravilnik o identifikaciji stranke pri odpiranju računa ali vzpostavitvi trajnega poslovnega razmerja brez njene navzočnosti (Uradni list RS, št. 94/02),
- Pravilnik o kreditnih ali finančnih institucijah s sedežem v Evropski uniji ali v tistih državah, ki po podatkih mednarodnih organizacij ali drugih pristojnih mednarodnih subjektov upoštevajo mednarodne standarde na področju preprečevanja in odkrivanja pranja denarja, ki jih ni treba identificirati pri opravljanju določenih transakcij (Uradni list RS, št. 94/02),
- Zakon o ratifikaciji konvencije Združenih narodov zoper nezakonit promet mamil in psihotropnih snovi (Uradni list SRFJ, št. 14/90),
- Zakon o ratifikaciji konvencije o pranju, odkrivanju, zasegu in zaplembi premoženjske koristi, pridobljene s kaznivim dejanjem (Uradni list RS – MP št.11/97 in št. 8/98),
- Zakon o ratifikaciji kazenskopravne konvencije Sveta Evrope o korupciji (Uradni list RS – MP št. 7/00),
- Zakon o ratifikaciji konvencije o boju proti podkupovanju tujih javnih uslužbencev v mednarodnem poslovanju (Uradni list RS – MP št. 1/01).

V nadaljevanju bom podrobneje predstavila le Zakon o preprečevanju pranja denarja.

V Zakonu o preprečevanju pranja denarja so določeni ukrepi za odkrivanje ravnanj, s katerimi se prikriva izvor denarja ali premoženja, pridobljenega s kaznivim dejanjem, ter ukrepi za preprečevanje takšnih ravnanj. Zakon določa, da se ukrepi za odkrivanje in preprečevanje pranja denarja izvajajo pred in pri sprejemanju, izročitvi, zamenjavi, hrambi, razpolaganju ali drugem ravnanju z denarjem ali premoženjem pri:

1. bankah, hranilnicah in podružnicah tujih bank,
2. hranilno-kreditnih službah,
3. organizacijah, ki opravljajo plačilni promet,
4. pošti,

5. družbah za upravljanje investicijskih skladov, ustanoviteljih in upravljalcih vzajemnih pokojninskih skladov ter pokojninskih družbah,
6. borzah, borzno posredniških družbah in podružnicah borzno posredniških družb,
7. zavarovalnicah,
8. igralnicah in drugih koncesionarjih za posebne igre na srečo,
9. menjalnicah,
10. zastavljalnicah,
11. pravnih in fizičnih osebah, ki opravljajo posle v zvezi z dejavnostjo: prodaje in nakupa terjatev, faktoringa, upravljanja premoženja za tretje osebe, izdajanja plačilnih in kreditnih kartic ter poslovanja z njimi, leasinga, organiziranja potovanj, prometa nepremičnin, hrambe v sefih, prometa plemenitih kovin in dragih kamnov ter izdelkov iz le-teh, izdajanja garancij in drugih jamstev, kreditiranja in kreditnega poslovanja, dajanja posojil in posredovanja pri sklepanju posojilnih poslov, posredovanja pri prodaji zavarovalnih polic, organiziranja ali izvajanja dražb in trgovanja z umetninami.

Ukrepi za odkrivanje in preprečevanje pranja denarja so identifikacija, in sicer pred in pri izvajanju določenih transakcij organizacija ugotovi istovetnost stranke, pridobi podatke o stranki, transakciji in druge podatke po Zakonu o preprečevanju pranja denarja. Organizacija mora pri vsaki transakciji ali pri več med seboj povezanih transakcijah, ki presegajo vrednost 3 milijonov SIT, opraviti identifikacijo. Organizacija prav tako opravi identifikacijo pri vsaki gotovinski transakciji ali pri več med seboj povezanih gotovinskih transakcijah, ki presegajo vrednost 5 milijonov SIT. Ne glede na vse pa se identifikacija opravi vedno, kadar v zvezi s transakcijo ali stranko obstajajo razlogi za sum pranja denarja.

Drugi tak ukrep je sporočanje. Organizacija mora sporočiti uradu podatke o vsaki gotovinski transakciji, ki presega vrednost 5 milijonov SIT ter o več med seboj povezanih gotovinskih transakcijah, ki skupno presegajo vrednost 5 milijonov SIT.

Naslednji ukrep je to, da mora za sporočanje podatkov Uradu RS za preprečevanje pranja denarja in za opravljanje drugih nalog po tem zakonu organizacija imenovati pooblaščenca in enega ali več namestnikov pooblaščenca. Organizacija mora poskrbeti tudi za strokovno usposabljanje vseh delavcev, ki opravljajo naloge po tem zakonu, zagotoviti notranjo kontrolo nad opravljanjem teh nalog in sestaviti seznam indikatorjev za prepoznavanje sumljivih transakcij.

S tem zakonom so predpisane tudi kazenske določbe. Prekrški so razdeljeni na lažje, težje in najtežje. Tako je pripisana večja teža tistim dejanjem, ki kršijo temeljna načela in predpisane naloge, manjša pa dejanjem, ki pomenijo zgolj kršitev nekih manj pomembnih obveznosti in katerih posledice je velikokrat mogoče sanirati. Za prekrške so predvidene denarne kazni, ki so določene v razponu. Za primer bom navedla kazni predpisane za

najtežje prekrške. Z denarno kaznijo od 3 milijone SIT do 30 milijonov SIT se kaznuje za prekršek pravna oseba, če:

- ne opravi identifikacije pri odpiranju računa, vzpostavitvi poslovnega razmerja, vstopu v igralnico ali v prostore drugega koncesionarja za prirejanje iger na srečo, pri transakcijah, ali kadar v zvezi s stranko obstajajo razlogi za sum pranja denarja,
- Uradu ne sporoči predpisanih ali zahtevanih podatkov, informacij in dokumentacije ali jih ne sporoči v določenih rokih,
- Uradu ne sporoči podatkov o transakciji ali določeni osebi, v zvezi s katero so podani razlogi za sum pranja denarja, ali jih ne sporoči v predpisanem roku,
- ne hrani podatkov in dokumentacije najmanj deset let po opravljeni transakciji, vstopu v igralnico ali v prostore drugega koncesionarja za posebne igre na srečo, zaprtju računa ali prenehanju veljavnosti pogodbe,
- ne vodi evidenc o strankah in transakcijah ter evidence ne vsebujejo predpisanih podatkov.

Z denarno kaznijo od 300.000 SIT do 1.500.000 SIT se kaznuje tudi odgovorna oseba pravne osebe, ki stori enega od zgoraj navedenih prekrškov. Z denarno kaznijo od 750.000 SIT do 15 milijonov SIT pa se za zgoraj navedene prekrške kaznuje fizična oseba, ki samostojno opravlja dejavnost.

2.4. Urad Republike Slovenije za preprečevanje pranja denarja

Urad RS za preprečevanje pranja denarja je organ v sestavi Ministrstva za finance in je pričel delovati 1. januarja 1995. Ima vlogo kliring hiše med institucijami finančnega sistema na eni ter organi odkrivanja in pregona kaznivih dejanj na drugi strani. Urad sprejema, zbira, analizira in posreduje podatke, ki jih prejme od finančnih in drugih organizacij iz 2. člena Zakona o preprečevanju pranja denarja in zavezancev iz 28. člena Zakona o preprečevanju pranja denarja (odvetniki, odvetniške družbe, notarji, revizijske družbe, samostojni revizorji in pravne ali fizične osebe, ki opravljajo računovodske storitve ali storitve davčnega svetovanja). Urad nadalje od organov carinske službe prejema tudi podatke o prenosih gotovine in vrednostnih papirjev na prinosnika v vrednosti nad 3 milijone SIT čez državno mejo.

Na področju preventive in nadzora Urad deluje predvsem na štirih področjih delovanja:

- delo na področju sprememb in dopolnitev predpisov, ki se neposredno ali posredno nanašajo na preprečevanje in odkrivanje pranja denarja,
- sodelovanje pri izobraževanju in strokovnem usposabljanju v tujini ter v Sloveniji,
- obveščanje javnosti,
- nadzor nad izvajanjem določil Zakona o preprečevanju pranja denarja pri organizacijah, odvetnikih, odvetniških družbah, notarjih, revizijskih družbah,

samostojnih revizorjih in pravnih ali fizičnih osebah, ki opravljajo računovodske storitve ali storitve davčnega svetovanja.

Urad sestavlja, poleg vodstva, 5 organizacijskih enot in sicer:

- sektor za preventivo in nadzor,
- sektor za sumljive transakcije,
- služba za analitiko,
- služba za informatiko,
- služba za mednarodno sodelovanje.

Glavna naloga Urada je odkrivanje in preprečevanje pranja denarja. Naloge, ki se nanašajo na preprečevanje pranja denarja, opravlja tako, da:

- pristojnim organom predlaga spremembe in dopolnitve predpisov, ki se nanašajo na preprečevanje in odkrivanje pranja denarja,
- sodeluje pri sestavi seznama indikatorjev za prepoznavanje sumljivih transakcij,
- sodeluje pri strokovnem usposabljanju delavcev organizacij, državnih organov, organizacij z javnimi pooblastili, odvetnikov, odvetniških družb, notarjev, revizijskih družb, samostojnih revizorjev in pravnih ali fizičnih oseb, ki opravljajo računovodske storitve ali storitev davčnega svetovanja,
- najmanj enkrat letno objavi statistične podatke s področja pranja denarja ter na drug primeren način obvešča javnost o pojavnih oblikah pranja denarja.

Če Urad na podlagi podatkov, informacij in dokumentacije, pridobljene po tem zakonu, oceni, da so v zvezi s transakcijo ali določeno osebo podani razlogi za sum pranja denarja, posreduje pisno obvestilo s potrebno dokumentacijo pristojnim organom (policiji in državnemu tožilstvu).

Zaradi centralizacije in analize vseh podatkov s področja pranja denarja so Banka Slovenije, sodišča, državna tožilstva in drugi državni organi dolžni Uradu posredovati določene podatke o prekrških in o kaznivih dejanjih pranja denarja.

Tabela 4: Število in delež gotovinskih in povezanih gotovinskih transakcij nad 5 milijonov SIT v obdobju 2003–2004 po prijaviteljih

Organizacije	2003		2004		Indeks
	Število	Delež	Število	Delež	
Banke	28.307	90,7 %	34.554	92,2 %	1,22
Pošta	699	2,1 %	935	2,5 %	1,34
Menjalnice	1.094	3,5 %	904	2,4 %	0,83
Igralnice	658	2,2 %	767	2,0 %	1,17
Hranilnice	169	0,5 %	217	0,6 %	1,28
HKS	285	0,9 %	71	0,2 %	0,25
Igralni saloni			39	0,1 %	1
Borzno posredniške družbe	2	0,0 %			0
Ostali	3	0,0 %			0
Skupaj got.transakcij	31.217	100 %	37.487	100 %	1,2

Vir: Podatki iz poročila o delu Urada za leto 2004, 2005, str.3

Uradu je bilo na predpisanih obrazcih sporočeno 37.487 gotovinskih transakcij, izvršenih v letu 2004, katerih skupna vrednost je znašala 502.837.262.815 SIT. Za primerjavo naj navedem, da je leta 2003 Urad prejel obrazce s podatki o 31.217 gotovinskih transakcijah. S podatkov v Tabeli 4 je razvidno, da se je število vseh izvršenih in sporočenih gotovinskih in povezanih gotovinskih transakcij v letu 2004 v primerjavi z letom 2003 povečalo za 6.270 ali za 20 % (k celotnemu povečanju števila sporočenih gotovinskih transakcij so največ prispevale banke). Trend zmanjševanja sporočenih gotovinskih transakcij, ki smo ga spremljali zadnja tri leta, je tako prekinjen. Urad je tako v letu 2004 v povprečju vsak delovni dan prejel 146 obrazcev o gotovinskih transakcijah, višina povprečne transakcije pa je znašala 13.413.643 SIT.

Tabela 5: Število vseh prenosov gotovine in vrednostnih papirjev na prinosnika čez mejo v obdobju 2003-2004

Prijavitelj	Leto 2003	Leto 2004	Razmerje 2003/2004
Banke	1.706	979	0,57
Ostali	729	343	0,47
Skupaj	2.435	1.322	0,54

Vir: Podatki iz poročila o delu Urada za leto 2004, 2005, str.4

S podatkov v Tabeli 5 je razvidno, da se je v letu 2004 število vseh prenosov (tako prijavljenih kot neprijavljenih) gotovine in vrednostnih papirjev na prinosnika v vrednosti nad 3 milijone SIT čez državno mejo v primerjavi s prejšnjim letom zmanjšal za 46%, kar lahko pripišemo dejstvu, da odkar je Slovenija postala članica EU obveznost prijave prenosov gotovine in vrednostnih papirjev na prinosnika velja samo še pri prehodu državne

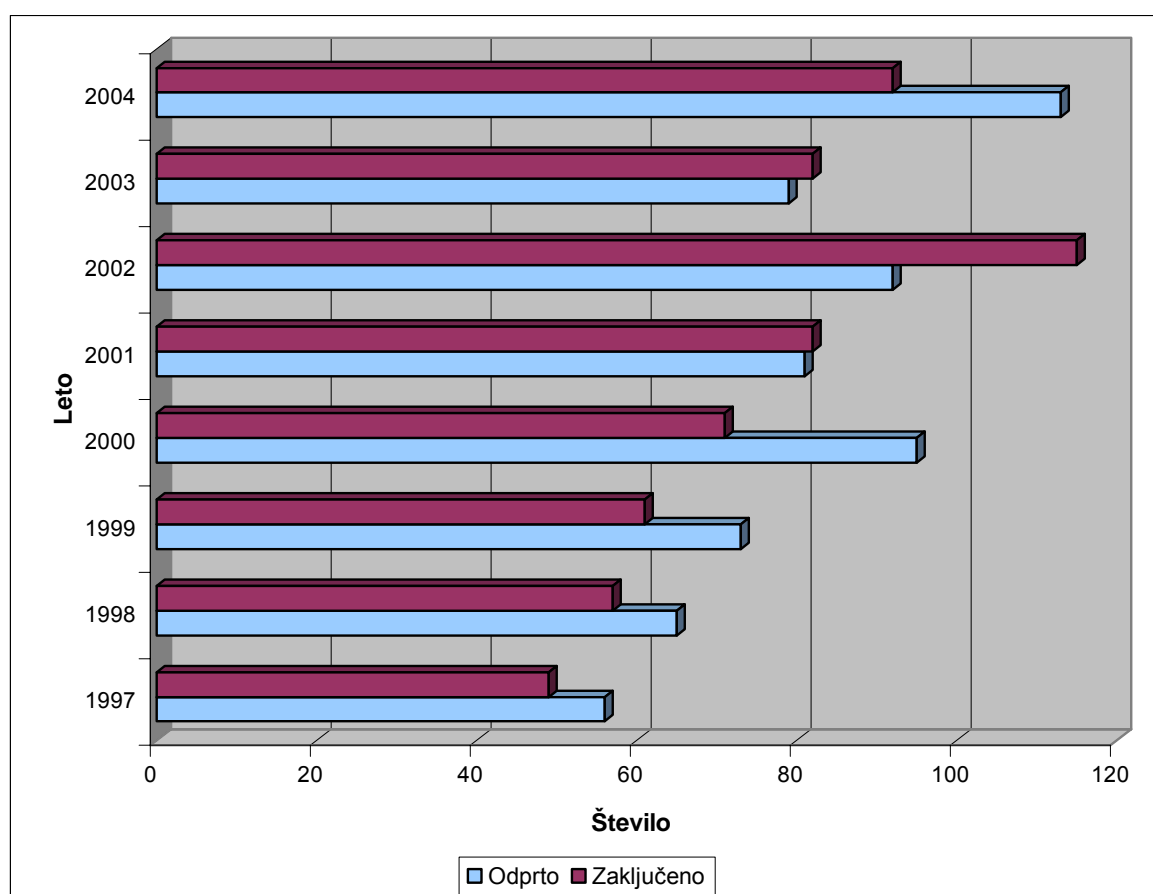
meje RS z državo, ki ni država članica EU in na letališčih ter pristaniščih, kolikor niso meja z državo članico EU.

Tabela 6: Pregled odprtih in zaključenih zadev v Uradu v obdobju 1997–2004

Leto	Odprto	Zaključeno
1997	56	49
1998	65	57
1999	73	61
2000	95	71
2001	81	82
2002	92	115
2003	79	82
2004	113	92
Skupaj	654	609

Vir: Podatki iz poročila o delu Urada za leto 2004, 2005, str. 6

Slika 4: Število odprtih in zaključenih zadev v Uradu za preprečevanje pranja denarja v obdobju 1997–2004

Vir: Podatki iz poročila o delu Urada za leto 2004, 2005, str. 6; lasten prikaz

S Tabele 6 je razvidno, da je leta 2004 Urad odprl 113 novih zadev, pri katerih so bili podani nekateri razlogi za sum storitve kaznivega dejanja pranja denarja. To je kar 43 % več kot leto prej. Urad je leta 2004 zaključil 92 zadev (od tega 3 zadeve iz leta 1999, 4 zadeve iz leta 2000, 8 zadev iz leta 2001, 9 zadev iz leta 2002, 29 zadev iz leta 2003 in 39

zadev iz leta 2004), od tega je policiji oziroma državnemu tožilstvu posredoval 9 zadev. Od skupno 654 odprtih zadev je Urad v obdobju 1997–2004 zaključil 609 zadev ali 93,1 % od vseh v tem času odprtih zadev.

Odkriti sumi pranja denarja se nanašajo na več kot 3,5 milijarde SIT, 72 milijonov EUR in 1,2 milijona USD ter na 19 tujih in 18 domačih fizičnih in pravnih oseb (Mladina On-line, 2005). Delež tujcev je v vseh zadevah, ki jih Urad posreduje policiji in tožilstvu, od leta 1995, ko je bil Urad ustanovljen, v povprečju več kot 50 %. Stalen delež tujcev kaže na to, da Slovenija služi za pranje denarja tudi drugim državam, predvsem tistim, na katere meji.

3. Primeri obravnavanih sumljivih transakcij na Uradu RS za preprečevanje pranja denarja

V nadaljevanju bom predstavila štiri primere sumljivih transakcij, ki jih je obravnaval Urad RS za preprečevanje pranja denarja in so bili posredovani Upravi kriminalistične policije MNZ.

- a) Zloraba plačilnega sistema za prenos sredstev za pranje denarja, ki izvira iz kaznivih dejanj prepovedanega prehoda čez državno mejo in goljufije;
- b) zloraba računov domačih fizičnih oseb v slovenskih bankah za pranje denarja, ki izvira iz gospodarskih kaznivih dejanj;
- c) zloraba nerezidentnega računa off shore podjetja v banki države Q;
- d) zloraba računa domačega podjetja v banki države A za pranje denarja, ki izvira iz gospodarskih kaznivih dejanj.

Zaradi tajnosti podatkov v teh konkretnih primerih ne navajam točnih zneskov denarja in opranega denarja, prav tako pa tudi ne držav in državljanov, zato jih označujem s črkami X, Y, Z, W, Q ipd. Tudi letnic obravnavanja in dogajanja sumljivih transakcij ne omenjam.

ad a)

Primer zlorabe plačilnega sistema za prenos sredstev

V eni izmed zadev so na Uradu obravnavali državljana države Y, ki je bil kot član kriminalne združbe že ovaden zaradi storitve kaznivega dejanja prepovedanega prehoda preko državne meje. V samo štirih mesecih je preko plačilnega sistema prejel od več kot 10 različnih oseb iz različnih držav okoli 25 nakazil denarja v skupni višini več kot 10 milijonov SIT.

V zvezi z omenjenimi transakcijami so na Uradu ugotovili razloge za sum, da denarna sredstva iz tujine izvirajo iz plačil za organizacijo ilegalnih prehodov preko državne meje

oziroma da gre za plačila za sodelovanje v skupini organizatorjev, ki spravljajo prebežnike iz vzhodne Evrope v Slovenijo in naprej v druge države EU. V zvezi z denarjem v vrednosti več kot 10 milijonov SIT, ki ga je preko plačilnega sistema državljan države Y prejel kot plačilo za organiziranje prepovedanih prehodov preko državne meje, pa so ugotovili, da so pošiljatelji denarja za navedene prenose denarja morali plačati visoke provizije, ki vsekakor predstavljajo velik strošek glede na to, da se da denar prenesti v tujino na veliko cenejši način.

V drugem obvestilu so obravnavali državljanke Z, ki je bila ovađena zaradi suma storitve kaznivih dejanj več goljufij. Z različnimi oškodovanci je sklenila več posojilnih pogodb, v katerih je nastopala kot posojiljemalka, ki potrebuje sredstva kot garancijo za pridobitev večjega kredita pri neznani banki nekje v Evropi. Pri tem je z lažnimi navedbami o namenu izposojenih sredstev posojilodajalce spravila v zmoto in si na ta način pridobila protipravno premoženjsko korist v višini nekaj milijonov SIT. Večji del oškodovancev ji je denarna sredstva izročilo neposredno, nekaj oškodovancev pa ji je denar nakazalo v neko evropsko državo preko mednarodnega plačilnega sistema. Na Uradu so ugotovili, da so v obdobju, ko so bile sklenjene omenjene posojilne pogodbe, vse obravnavane osebe (pri izvrševanju kaznivih dejanj goljufij je sodelovalo še nekaj ljudi) v to evropsko državo in Nigerijo preko plačilnega sistema nakazale nekaj deset milijonov SIT in potem v tej evropski državi osebno prejele nakazila v skupni višini nekaj manj kot so nakazale.

V zvezi s transakcijami nakazil denarja v Nigerijo in Nigerijcem v evropsko državo so ugotovili, da so obravnavane osebe denar, ki so ga pridobile s storitvijo kaznivih dejanj goljufij, porabile za naložbo v t. i. »nigerijske posle« oziroma »nigerijske goljufije«. Kljub temu da so bila v medijih v državi Z objavljena številna opozorila, ki se nanašajo na tovrstne goljufije, so obravnavane osebe s privolitvijo v »nigerijske ponudbe« pristale na transakcije, ki dajejo videz pranja denarja. V zvezi s to zadevo so na Uradu ugotovili razloge za sum pranja denarja in identificirali tudi nekatere tehnike pranja denarja:

- pošiljatelji denarja so za navedene prenose denarja morali plačati visoke provizije, ki vsekakor predstavljajo visok strošek. Takšno ekonomsko nelogično izvajanje transakcij je v teoriji in praksi praviloma povezano prav s pranjem denarja;
- del denarja je bil nakazan v Nigerijo, ki je znana po tem, da iz nje prihajajo v Evropo velike količine mamil, še bolj pa kot država, kjer izvršujejo t. i. »nigerijske goljufije«;
- obravnavane osebe so denar, ki so ga pridobile s kaznivim dejanjem, naprej investirale v kriminalno dejavnost;

ad b)

Primer zlorabe računov domačih fizičnih oseb v slovenskih bankah za pranje denarja

Na Uradu za preprečevanje pranja denarja so obravnavali zadevo, pri kateri je umazani denar izviral iz nekaterih gospodarskih kaznivih dejanj. Državljan države X je v obdobju

enega leta na svoj devizni račun pri slovenski banki od tujega podjetja z več nakazili skupaj prejel skoraj 1 milijon EUR, ki jih je kmalu po prejemu na račun postopoma dvigal v gotovini. Poleg tega so na Uradu ugotovili, da je ta isti državljani leto prej sklenil z banko tudi dve pogodbi o najemu kredita v višini nekaj več milijonov SIT. Oba kredita je namesto osumljenca banki vrnilo omenjeno tuje podjetje s sredstvi, ki so bila dana za zavarovanje kreditov.

Na podlagi zbranih podatkov so na Uradu v zvezi s predhodnimi kaznivimi dejanji ugotovili, da obstaja sum, da prejeta sredstva ne predstavljajo plačila za dejansko opravljeno delo in da obstajajo nekateri razlogi za sum storitve kaznivega dejanja zlorabe položaja in pravic. Pravne podlage za nakazilo teh EUR sicer niso uspeli ugotoviti, v zvezi z opisanimi transakcijami pa so ugotovili nekatere tehnike pranja denarja:

- pri dvigih gotovine z računa je osumljenec posamezne zneske dvigov gotovine drobnil tako, da posamezni plog ni presegal zneska 5 milijonov SIT, s čimer se je izognil prijavi gotovinskih transakcij Uradu. Drobljenje zneskov je povsod znana in pogosto uporabljena tehnika pranja denarja, ki je značilna predvsem za prvo fazo pranja denarja in sem jo natančneje opisala pri metodah pranja denarja;
- najemanje kreditov in nato njihovo predčasno plačilo s sredstvi, ki so bila dana za zavarovanje kredita, je prav tako znana tehnika oziroma metoda pranja denarja. Državljan države X je opisana kredita najel le zato, da sta bila kasneje poplačana z denarjem, ki izvira iz kaznivih dejanj, s čemer je skušal skriti pravi izvor sredstev.

ad c)

Primer zlorabe nerezidentnega računa off shore podjetja

Na Uradu so obravnavali tudi zadevo, ki se nanaša na sumljive transakcije, povezane z nakazili denarja iz podjetja v državi W na nerezidentni račun off shore podjetja pri banki iz države Q. Državljan države W je kot zastopnik tujega off shore podjetja pri banki iz države Q odprl devizni račun nerezidenta. V dveh letih je bila večina prilivov na račun izvršena iz podjetja v državi W, in sicer skupaj v znesku več kot nekaj sto tisoč USD in nekaj manj kot sto tisoč EUR. Navedena denarna sredstva je nato državljani države W postopoma dvigoval v gotovini.

Na podlagi zbranih podatkov so na Uradu ugotovili, da je bil državljani države W leta 2004 v zvezi z obravnavanimi transakcijami v državi W ovaden zaradi utemeljenega suma storitve kaznivega dejanja zlorabe položaja in pravic ter pranja denarja. Vsa denarna sredstva so bila namreč iz podjetja v državi W na račun tujega off shore podjetja pri banki iz države Q prenesena na podlagi fiktivnih računov z namenom, da se off shore podjetju pridobi protipravna premoženjska korist. Pri tem so identificirali tudi nekatere tehnike pranja denarja:

- lastnik in direktor tujega off shore ter podjetja iz države W je ena in ista oseba;

- omenjeno off shore podjetje je tipično off shore podjetje brez zaposlenih, ki v državi registracije ne sme opravljati poslovne dejavnosti;
- državljani države W je v tujini ustanovil off shore podjetje, nato pa v državi Q za to podjetje odprl nerezidentni račun z namenom, da pred organi pregona iz države W prikrije denar, pridobljen s kaznivimi dejanji;
- nakazila denarja na račun off shore podjetja v državo Q so bila izvršena na podlagi izstavljenih računov z lažno vsebino in niso temeljila na dejansko opravljenih poslih oziroma poslovnih dogodkih;
- tuje off shore podjetje na račun pri banki iz države Q ni prejelo plačil iz drugih virov, vsa sredstva na računu pa je v roku največ nekaj dni po prilivu državljan države W z računa dvignil v gotovini;
- državljani države W davčnim organom svoje države denarja, ki ga je v gotovini dvignil z računa off shore podjetja, ni prijavil.

ad d)

Primer zlorabe računa domačega podjetja za pranje denarja

Urad je v letih svojega delovanja obravnaval tudi zadevo, pri kateri je umazani denar izviral iz več gospodarskih kaznivih dejanj. Trije državljani države A so na svoje transakcijske račune skupaj prejeli skoraj 100 milijonov SIT s transakcijskega računa podjetja prav tako iz države A. V zvezi s temi nakazili je obstajal sum, da so bila izvršena na podlagi lažne navedbe namena transakcij oziroma brez pravne podlage. Prejemniki denarja so nato s svojih računov večkrat dvignili gotovino in jo položili nazaj na račun podjetja ter na ta način iz naslova »pologa inkasa« vrnili tretjino. Poleg tega je bilo v dobro računa podjetja izvršenih še več pologov gotovine v skupnem znesku nekaj deset milijonov SIT.

Na podlagi zbranih podatkov so ugotovili, da so omenjene osebe v proučevanem obdobju s poslovnega računa prejele skoraj 100 milijonov SIT, v obliki pologov gotovine pa so na poslovni račun vrnile skupno nekaj manj milijonov SIT in si na ta način na škodo podjetja pridobile razliko (protipravno premoženjsko korist). V zvezi s to zadevo so na Uradu ugotovili razloge za sum pranja denarja in identificirali tudi nekatere tehnike pranja denarja:

- vse transakcije na osebnih računih so bile izvršene v zneskih 2.900.000 SIT, kar kaže na to, da so obravnavane osebe pri izvrševanju pologov in dvigov gotovine posamezne zneske dosledno drobile tako, da posamezni zneski niso presegali zneska 3 milijone SIT, s čimer so se izognili v Zakonu o preprečevanju pranja denarja predpisani identifikaciji;
- nakazila denarja na osebne račune in dvigi gotovine so bili izvršeni na podlagi lažnih navedb o namenu transakcij in niso temeljili na dejansko opravljenih poslih oziroma poslovnih dogodkih;

- obravnavane osebe so s pomočjo opisanih transakcij prikrile izvor denarja, in sicer toliko, kolikor je znašala protipravno pridobljena premoženjska korist.

V tem poglavju sem predstavila le pet primerov obravnavanih sumljivih transakcij Urada RS za preprečevanje pranja denarja, ki pa še zdaleč niso osamljeni primeri. Že zgoraj sem omenila, da je teh sumljivih transakcij veliko in da jih Urad le nekaj posreduje naprej Upravi kriminalistične policije MNZ, v prihodnosti pa bo tega verjetno še veliko več.

4. Prihodnost

Slovenija si seveda ne sme dovoliti, da bi postala končni cilj pralcev denarja, saj umazan denar za sabo povleče nasilništvo, korupcijo, nizke moralne standarde in rušenje celotnega gospodarstva. Prav zato moramo nujno vzpostaviti mehanizme in določiti usmeritve ter ukrepe za uspešno obvladovanje gospodarske kriminalitete, kajti z vključitvijo v EU in vedno bolj mednarodnimi razsežnostmi gospodarskega kriminala prihajajo k nam poleg pozitivnih učinkov tega povezovanja tudi negativni.

Slovenija bo zaradi članstva v EU postala bolj zanimiva tudi za tiste organizirane kriminalne skupine, ki so jo doslej uporabljale zgolj kot tranzitno državo in pri nas niso kupovale nepremičnin, ustanovljale ali dokapitalizirale podjetij ali se stalno ali začasno naseljevale. Razmere se že spreminjajo, saj nekatere kriminalne skupine in posamezniki z območja držav naslednic nekdanje Zveze socialističnih republik že »investirajo« denar sumljivega izvora. Zaradi lažjega dostopa do različnih skladov EU je mogoče pričakovati tudi povečanje števila goljufij in posledično pranja na ta način pridobljenega denarja. Odpravljanje omejitev pri finančnem in deviznem poslovanju rezidentov v tujini, popolno odpiranje finančnega in kapitalskega trga tujim investitorjem, privatizacija bank in zavarovalnic, še vedno neurejeno poslovanje davčnih svetovalcev ter odpiranje Slovenije tujini za opravljanje odvetniških storitev prav tako povečuje možnosti na področju pranja denarja (Poročevalec DZ RS, 2005, str. 64).

Polnopravno članstvo Slovenije je prineslo tudi veliko odgovornost za slovenske predstavnike, ki sodelujejo pri odločanju v organih EU in zastopajo državne interese in dodatne zadolžitve pri preprečevanju, odkrivanju in preiskovanju gospodarske kriminalitete, predvsem glede standardov dela in poročanja organom EU. Sprejete zaveze na mednarodni ravni so predvsem načelne narave, tako da moramo sami na podlagi lastne ocene stanja določiti prioritete in usmeritve ter na podlagi tega določiti konkretne ukrepe, ki jih bomo izvedli za uspešno obvladovanje in omejevanje gospodarske kriminalitete in posledično pranja denarja.

Poleg spremenjenih mednarodnih okoliščin otežujejo učinkovit boj zoper kriminaliteto tudi nekatere notranje okoliščine (Poročevalec DZ RS, 2005, str. 64), in sicer se v Sloveniji

soočamo s **preobremenjenostjo sodišč** in delno zastarelim in neučinkovitim kazenskim postopkom, kjer prihaja do nepotrebnega podvajanja procesnih opravil. Kljub nekaterim projektom, s katerimi se poskuša povečati učinkovitost sodstva, je to po oceni tujih strokovnjakov še vedno počasno in za obravnavo problematike pranja denarja strokovno in organizacijsko premalo usposobljeno. Za več postopkov je bilo v preteklih letih ugotovljeno, da tudi po vloženi in pravnomočni obtožnici več let ni bila razpisana glavna obravnava ali pa se o pritožbi dlje časa ni izreklo pristojno višje sodišče. Več kot 50 % predlogov za uvedbo postopka o prekršku na podlagi Zakona o preprečevanju pranja denarja, je zastaralo. Zato morajo kazenske postopke pred sodišči pospešiti z dominantno vlogo državnega tožilca v postopku do obtožbe in z njegovim angažiranim sodelovanjem na glavni obravnavi. Osredotočiti se je treba na kakovostno pripravo obtožnice in verodostojno zagotoviti dokaze že v fazi predhodnega postopka. Zelo pomembno je, da so v okviru usmerjanja s strani državnega tožilstva že v prvo fazo odkrivanja kaznivega dejanja gospodarskega kriminala vključeni strokovnjaki s specialnimi znanji. Preiskovalnemu sodniku in državnemu tožilcu bi morali dopustiti možnost, da se seznanita z vsemi izjavami in dokazi, zbranimi v predkazenskem postopku in jima prepustiti odločitev o tem, kaj od tega v nadaljnjem postopku uporabiti oziroma izločiti. K skrajšanju postopkov pa lahko prispeva tudi zahteva po kontinuiranem vodenju glavnih obravnav in dopustitev preložitve le v natanko določenih primerih. Postopke obravnave močno podaljšujejo tudi večkratne zahteve po izločitvi sodnika in ostalih udeležencev v postopku. Da bi skrajšali postopke obravnave, bi bilo treba omejiti možnost odpovedi pooblastil zagovorniku ter v večji meri zagotoviti, da višja sodišča tudi sodijo in ne le razveljavljajo prvostopne sodbe in jih vračajo v ponovno obravnavo. Pri obravnavanju pritožbenih možnosti bi morali izhajati iz zaupanja prvostopenjskih sodišč. Prav tako bi lahko zožili krog upravičencev za vlaganje izrednih pravnih sredstev in omejili možnost za njihovo uporabo.

Urad RS za preprečevanje pranja denarja trdi, da se sam učinkovito spopada z nepravilnostmi, ki so v njegovi domeni preiskovanja pa kljub uspešnosti zadev, ki jih obravnava ne dosežejo uspešnih epilogov, za kar Urad krivi predvsem sodišča in tožilstva, ki zadeve rešujejo prepočasi in neučinkovito, tako da pri mnogih pride celo do zastaranja kaznivih dejanj. Krivda sodišč in tožilstva je povsem upravičena, saj sem že zgoraj omenila problem neučinkovitosti. Pravosodje bo moralo biti zato v prihodnosti bolj pozorno pri obravnavanju primerov, ki jim jih posreduje Urad RS za preprečevanje pranja denarja in naloge obravnavati (dokaj) prednostno, ali pa vsaj paziti, da zadeve ne stojijo predolgo časa v tožilskih in sodniških predalih. Skratka, narediti bo potrebno vse za povečanje učinkovitosti pravosodja, ker je sedanja učinkovitost občutno premajhna.

Nepotrebno škodo oziroma izgubljeni prihodek za proračun predstavlja tudi prepogosto **izrekanje pogojnih namesto denarnih kazni** in odstopanje od kazenskih postopkov, v katerih so bila začasno zasežena ali zavarovana velika denarna sredstva, skupaj z denarjem tujim državam.

Finančno preiskovanje zahteva visoko usposobljene kadre in prav **nezanje, pomanjkanje ustreznih izkušenj in strokovne usposobljenosti** so pogosto razlog za zanemarjanje kazenskih postopkov v zvezi s kaznivim dejanjem pranja denarja. O problemu fluktuacije v organizacijski enoti, kjer se ukvarjajo s preiskovanjem gospodarske kriminalitete, sem v tem diplomskem delu že pisala, a ne bo odveč še nekaj besed. V zadnjem desetletju je namreč v druge službe znotraj ali izven policije odšlo več kot 120 »gospodarskih« kriminalistov, kar je na nekaterih upravah pomenilo menjavo skoraj celotnega kadrovskega potenciala na tem področju (Lamberger, 2003, str. 72). Prevladujoči vzroki fluktuacije na področju gospodarske kriminalitete so nekateri zunanji dejavniki (neučinkovitost pravosodnega sistema, podcenjen status kriminalistične policije v družbi, itd.), slabe možnosti za graditev poklicne kariere in uresničevanje strokovnih ambicij ter prenizke plače v primerjavi z drugimi državnimi organi. Rešitev so jasno opredeljene možnosti za napredovanje, večja ovrednotenost službe glede na njeno zahtevnost in odgovornost, izogibanje preobremenjenosti, enakopravnejši položaj znotraj celotne policije in kriminalistične policije, ne nazadnje pa bi beg izkušenega kadra preprečilo tudi ustrezno plačilo.

To pa pomeni, da smo se v preteklosti ukvarjali predvsem s posledicami in ne z vzroki za nastanek kriminala, kar zagotovo ne more dati zadovoljivih učinkov. Zato je pomembno, da se v prihodnosti zavedamo pomembnosti preprečevanja kriminalitete in sodelovanja vseh državnih organov in institucij, zlasti ko gre za kompleksnejša in zahtevnejša preiskovalna področja, kot so organizirani kriminal, gospodarski kriminal, korupcija in pranje denarja. Učinkovito sodelovanje temelji na pravočasnem obveščanju, neposredni izmenjavi podatkov in institucionalizaciji sodelovanja ter določitvi takšnih usmeritev in ukrepov, ki bodo z vzgojnimi, socialnimi in drugimi dejavniki ustvarjali ugodno življenjsko okolje, v katerem bo čim manj možnosti za odklone, ki so plodno polje za nastanek kriminala.

Sklep

Gospodarski kriminal, kamor je po novem vključeno tudi pranje denarja, je tema sodobnega sveta, pa naj gre za postindustrijsko družbo ali za dežele v razvoju. Zaradi povečane kontrole finančnega poslovanja je treba dobičke, ki si jih določena organizacija prisluži z nelegalnim poslovanjem, oprati. To pa zahteva neke vrste finančni management, katerega naloga je, da prikrije resnični izvor umazanega denarja. Ker kršitelji uporabljajo računalnike in sodobna komunikacijska sredstva, zlahka brišejo sledi za seboj. Zato je izredno pomembno, da se organizacije, kot so policija, nadzorni organi v podjetjih, inšpekcijski organi, tožilstvo in sodišče med seboj usklajujejo, izmenjujejo podatke in usposablajo svoj kader na tem področju. Le njihovo sodelovanje in poznavanje problema pripelje do učinkovitega odkrivanja in preprečevanja gospodarske kriminalitete ter pranja denarja. Prav tako pa je pomembno tudi mednarodno sodelovanje, saj danes ni mogoče več

biti boja s kriminalom, tudi z domačim ne. Še posebej velja to za kazniva dejanja pranja denarja, saj se le-to izvaja v mednarodnem okolju. Mednarodno sodelovanje naj bi tako preprečilo trgovanje z mamili in druga kazniva dejanja ter storilec onemogočilo zlorabo prednosti prostega pretoka sredstev, blaga in oseb v gospodarsko vedno bolj povezani Evropi.

V Sloveniji je bil pojem pranja denarja precej nepoznan, po osamosvojitvi pa se je stanje spremenilo. Slovenija je dokaj hitro sprejela določene ukrepe za preprečevanje pranja denarja. Dobili smo Zakon o preprečevanju pranja denarja, Urad RS za preprečevanje pranja denarja, v Kazenskem zakoniku RS pa je pranje denarja opredeljeno kot samostojno kaznivo dejanje. Pravna ureditev preprečevanja pranja denarja pa je dopolnjena z mednarodnim sodelovanjem.

Pranje denarja je nujna posledica skoraj vseh kriminalnih dejavnosti, s katerimi lahko posamezniki ali skupine pridejo do velike količine denarja. Da bi pralec prikrižal izvor denarja, ga mora vpeljati v bančni sistem, zato je ključnega pomena že sama preprečitev vstopa umazanega denarja v ta sistem. Vendar pa so transakcije, ki jih opravljajo pralci, včasih dokaj neobičajne in niso v skladu z običajnimi navadami pri poslovanju. Pranje denarja poteka skozi tri opisane faze, dejstvo pa je, da v večini primerov po končani tretji fazi kriminalci zopet uporabijo denar za kriminalne namene.

Rast podtalne ekonomije in pranja denarja izpodkopava moč legitimnega finančnega sistema. Zaradi ogromnih zneskov, ki se obračajo pri pranju denarja, prihaja do korupcije, poslovna morala upada. Zaposleni v finančnih institucijah so pred uničujočimi skušnjavami, politiki in javni uslužbenci so podkupljeni, sodne oblasti pa kompromitirane. Davčne zatajitve postajajo pravilo. To je pesimistično-resnična podoba, ki je lahko že jutri rezultat neobzdanega pranja denarja. Po najslabšem možnem scenariju lahko pranje denarja izpridi ekonomski in politični sistem do te mere, da se država sama »uporablja« za bogatenje kriminalcev. V preteklosti so že zabeležili takšne primere, v nekaterih »off shore državah« pa so to poizkušali.

Zavedam se, da je tema gospodarskega kriminala in posledično pranja denarja široka, v tem diplomskem delu pa sem skušala predstaviti vsaj nekatere poglede na to dejavnost in osvetliti aktivnosti, ki jih izvajajo organizacije za čim večjo omilitev tega problema. Države in mednarodne institucije čaka na tem področju še veliko dela in medsebojnega sodelovanja.

Literatura

1. Blanchard Oliver, Kremer Michael: Disorganization. The Quarterly Journal of Economics, Cambridge, 112 (1997), 4, str.1091–1126.
2. Bohinc Rado: Kazniva dejanja zoper gospodarstvo. Posvet Problematika odkrivanja in pregona gospodarske kriminalitete. Ljubljana : Ministrstvo za notranje zadeve RS, 2003, str. 25–38.
3. Dobovšek Bojan: Organizirani kriminal. Ljubljana : Unigraf, 1997. 227 str.
4. Freemantle Brian: Hobotnica: Evropa v primežu organiziranega kriminala. Ljubljana : Co Libri, 1996. 403 str.
5. Grčar Vincent: Kazensko pravni vidiki pranja denarja. Pravosodni bilten, Ljubljana, 16(1995), 1/2, str. 37–42.
6. Lamberger Igor: Gospodarski kriminal. Ljubljana : Ministrstvo za notranje zadeve RS, 2001. 91 str.
7. Lamberger Igor: Boj proti gospodarskemu kriminalu – resnica ali farsa. 3. slovenski dnevi varstvoslovja. Ljubljana : Visoka policijsko-varnostna šola, 2002, str. 1–11.
8. Lamberger Igor: Sistemska vprašanja, ki vplivajo na učinkovito delovanje kriminalistične policije v boju zoper gospodarsko kriminaliteto. Posvet Problematika odkrivanja in pregona gospodarske kriminalitete. Ljubljana : Ministrstvo za notranje zadeve RS, 2003, str. 69–72.
9. Lani odkritih devet primerov suma pranja denarja. Uredništvo Mladina On-line, Ljubljana, 2005
10. Maver Darko: Kriminalistika. Ljubljana : Uradni list RS, 2004. 620 str.
11. Okrajšek Jure: Pranje denarja. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2000. 41 str.
12. Praznik Tjaša: Načini pranja denarja. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2001. 42 str.
13. Režek Damjan: Preprečevanje in odkrivanje pranja denarja. Posvet Problematika odkrivanja in pregona gospodarske kriminalitete. Ljubljana : Ministrstvo za notranje zadeve RS, 2003, str. 149–161.
14. Savec Barbara: Pranje denarja. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2001. 46 str.
15. Slavnič Nikola: Gospodarska kriminaliteta. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1998. 40 str.
16. Žerjav Ciril: Kriminalistika. Ljubljana : Ministrstvo za notranje zadeve RS, 1994. 474 str.

Viri

1. Billy's Money laundering Information Website [URL: <http://www.laundryman.u-net.com>], 20.9.2006.
2. Interna gradiva Urada RS za preprečevanje pranja denarja.
3. Kazenski zakonik Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 40/04).
4. Poročilo o delu policije za leto 2003. Ljubljana : Ministrstvo za notranje zadeve, 2004.
5. Poročilo o delu policije za leto 2004. Ljubljana : Ministrstvo za notranje zadeve, 2005.
6. Podatki iz poročila o delu Urada za leto 2004. Ljubljana, 2005.
7. Predlog Resolucije o preprečevanju in zatiranju kriminalitete (Poročevalec DZ RS, št. 119/2005).
8. Urad RS za preprečevanje pranja denarja. [URL: <http://www.gov.si/mf/slov/uppd>], 4. 9. 2006.
9. Zakon o kazenskem postopku (Uradni list RS, št. 63/94, 25/96, 39/96, 5/98, 49/98, 72/98, 66/00 in 111/01).
10. Zakon o preprečevanju pranja denarja (Uradni list RS, št. 79/2001).
11. Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o preprečevanju pranja denarja (Uradni list RS, št. 59/2002).

